

KÜLTÜREL KİMLİK VE ERGENEKON DESTANI

PROF. DR. PAKİZE PERVİN AYTAÇ*

Giriş

Türk kimliğinin devlet-toplum ve kültürel alanda tartışmaya açıldığı, Türk milliyetçiliğinin sosyolojik-tarihî-kültürel ve ideolojik alt yapısının içini boşaltarak tasfiye edilmesinin hızlandırıldığı bir karanlık dönemden geçtiğimiz aşıkârdır. Hiç şüphe yok ki, Türk devleti tarihi boyunca böyle büyük badireler atlatmıştır. Dimağı kirlenmiş, zihni bulanık, feraset ve basiretten yoksun, millî ruhun dışına düşmüş, köle ruhlu köksüzlere, Avro-Amerikan emellerine teslim olanlara, bu hasta bilinçlere, bu yitim trajedisinin Truva atlarına tarihin her safhasında rastlanılmıştır. “Efendiye itaat” mantığıyla yetiştirilmiş bu nesiller her zaman var olmuştur. Ve her zaman da bu çalkantılardan millî kahramanlar destanî tavır ve davranışlarıyla, öz kültürlerinin depolarında yer alan değerler setiyle karşı durmuş, dar geçitlerde ağır imtihanlardan geçmişlerdir. Büyük ülkülerin zaferleri de ıztrabları da büyük olmuştur.

Millî ruhun kültür temellerinde ve Türk’ün kafa yapısının sistematüğinde bu engelleri aşma yeteneği her daim var olmuştur. Bu sebeple, gençler bizim için çok önemli ve değerlidir. Onların geleceğimiz olduğunu düşünerek, bütün varlığımızı

* Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

Hilâlin kucağın-
daki yıldız ol!
Ruhsuz dünyanın
ruhu ol. Bu ruhla
adalet, bilgi-
hikmet-akıl dağıt

ve hedeflerimizi Türkiye Cumhuriyeti'nin bekasını temin edecek olan gençler üzerinde yoğunlaştırmak arzusundayız. Bütün çalışma ve gayretlerimiz onlar içindir. Bu sebeple, gençlere bir çağrımız vardır: kendi kültürel değerlerine yaslan ve onları yeniden üret! Kendini bil, kendinin ve kültürünün farkında ol! Zihnini bloke eden güçlere karşı dur! Kendi kök değerlerinden ürettiğin yeni bir söylem inşa et! Düşmanını gör ve maskesini düşür! Özüne yabancılaşmış, kaotik bir yıkımın öznesi olmuş

zavallılara, kök değerlerin olan cesaret ve güçlü tavrıyla gereken cevabı ver! Unutma bir milletin kendisi olmaktan uzaklaştırılması, millî değer ve birikimlerin yok edilmesi, kolektif hafızanın zayıflatılması psiko-sosyal bir stratejinin en önemli hedefidir. Sen, hayal gücünle, olaylara bakışınla, değerler sistemine vukufunla, millî idrak ve millî ülkülerinle bu hedefe karşı duracak tek yapısın.

Hilâlin kucağındaki yıldız ol! Ruhsuz dünyanın ruhu ol. Bu ruhla adalet, bilgi-hikmet-akıl dağıt! Her nimete kucak açan fesat çerilerini gönül kalene sokma, ciddi-akıllı-temkinli-vakûr tavrıyla hamle verici, yol açıcı ol! Türk toplumu kahramanlarını bekliyor. Zor sınavlar Türk'ün alın yazısıdır. Dar geçitlerde sınanmak da! Korkma! Türk milletinin millî hâfızasından süzülen destan ruhunu kavrayıp, asyatik değerlerimizin tarihî ve sosyolojik tezleri üstünde düşünmek zorundasın. Bir milletin kaderinde tarihin, yaşadığı coğrafyanın yeri büyüktür. Atalarımızın uzun yolculuklarla ve büyük bedellerle bize armağan ettiği bu coğrafyaya durduğumuz yerden pür dikkat bak, bu cennet mekânı doğru analiz et! Kavşak noktasındasın, ya küresel güçlere tâbi ya da silkinip, titreyip yeniden kendi kök değerlerimizden yola çıkarak yeni değerler yaratacaksın!

Atatürk'ün, ilelebet payidar olması isteğiyle, liyakatli gençlere emanet ettiği Cumhuriyetimizin korunması ve yüceltilmesi, hiç şüphesiz, Türk Kültüründen oluşan muhteşem temelini, nesiller boyu en küçük tahribata maruz bırakılmaksızın muhafazası ve benimsenmesiyle kaimdir. Şu hâlde, kutsal emaneti teslim alacak genç nesillere Türk kültürünü aşlamak; onları Türk kültürü ile yoğurarak, Cumhuriyetimizi dirayetle koruyacak kudreti, yeteneği ve ehliyeti, daha kesin ifadesiyle liyakati kazandırmak; nöbet başındaki sorumlu neslin kutsal emanetin basit bir bekçiliğini değil, aynı zamanda yüceltilmesi görevini de devralma hak ve şerefine sahip olabilecek liyakati elde etmek üzere çok çalışmak, çok iyi yetişmek de, gelecek nesillerin kaçınılmaz millî görevleri ve millî ülküleridir. Bu görev ve ülküyü ihmal, emanete yapılacak en büyük hıyanettir (Ayverdi, 2003).

İşte bu duygu ve düşüncelerle, Türk'ün cihangirlik idealini, millî ruhun tarihî seyrini bilmek bir büyük görevdir. İnancımız odur ki; bir milletin hayat ve beka mücadelesinin ruh ve fikir kazanmasında edebiyatın payı tartışılmaz: *"Tarih yapar,*

fakat efsane güzelleştirir, ona cazibe katar” (Süreyya 1933: 5).

Yetkin ve kâmil bir toplum Türk’ün millî epiğinden yola çıkarak, tüm edebî fikrî eserleri dikkatle inceleyerek, Atalar ruhunun bilgeliğini keşfederek kurulabilir. Hakikate kestirmeden gidilemeyeceği açıktır. Kendi öz medeniyetinin kalbini dinlemeden gelecek inşâ edilemez, fikrindeyiz.

Çalışmalarımıza “*mitik tefekkür*”le başladık:

Türk kültür ekolojisinin temelinde mit ve destanlar vardır. Bu gizemli dünyanın her sembolü, Türk insanının kimlik değerlerini izah eden birer çekirdek kavram hükmündedir. Taramayı neredeyse sonuçlandırdığımız incelememizde, mit ve destanlardaki estetik kavramlar ve kahramanların, çok katlı derin anlamlarla yüklü yapısı geleceği kurarken bize büyük imkânlar sunacaktır. Mâzimizin şifrelerini çözümlendiğimiz semboller gençlerin yaşam enerjisini besleyen ölümsüz güç kaynağı, yol haritası olacaktır. Türk mitolojisi, diğer dünya mitolojilerinde olduğu gibi, ölü fikir ve düşüncelerden meydana gelmemiştir (Ögel 1997: 9).

Türk mitolojisi bir hayat yoludur. Cemiyeti düzenleyen ve güden, canlı düşüncelerin bir toplamıdır. Türk’ün ideal dünya tasarımının kök değerleri bu kaynaklarda gizlidir. Millî devlet oluşun, destanlara sinmiş yüce ve güçlü kavramlarındaki manâ derinliğini “*Tarihi Yeniden Kurma*” kuramına göre yeniden ele almak zorundayız.

Tarihimizden ve destanlarımızdan toplayacağımız bu motiflerden, ninniler, masallar, hikâyeler çıkarmak, ilkökul çağındaki çocuklara derslerinde halta oyunlarında hâkim olacak bir çocuk edebiyatı meydana getirmek mümkündür. Çocuklarımız bu temelden yükselecek eserler yoluyla milliyet ve medeniyetimizin hangi esas unsurlardan meydana geldiğini öğrenmeli. Orta-Asya’dan başlayarak Anadolu’yu ve Balkanları Türk vatani hâline getiren ruhu tanımalı ve bununla övünmelidir (Pekin 1985: 28).

Meselâ Ergenekon’dan, Çin-Türk savaşlarından, yüzlerce hikâye, masal, şiir, hattâ tiyatro eseri çıkarmak mümkündür. Orhun Kitabelerindeki o azimli milliyetçilik ruhundan millî devlet anlayışından pek çok esere malzeme taşıyabiliriz. Çocuklarımıza daha bebek yaşlarında söylediğimiz ninnilerden, masallardan başlayarak milletimizin faziletlerini öğretecek motifleri işleyen eserler hazırlamalıyız. Çocuk daha konuşacak yaşa gelirken Türk çocuğu olmanın gururunu duymalı, göğsünü gere gere “*Ben Türk’üm*” demeli, böyle bir ruh hâliyle yetiştirilmelidir.

Bugün dünya medeniyetini geliştiren milletlerin hepsi, çocuklarına kendi kültürlerini verecek bir zemin hazırlamayı asla ihmâl etmemişlerdir. Bizim tarihimiz, destanlarımız, yaşadığımız sosyal hayatın temel prensipleri böyle bir millî ruhu

**Türk’ün
cihangirlik
idealini, millî
ruhun tarihî
seyrini bilmek bir
büyük görevdir.**

verecek malzeme ile doludur. Meselâ; destanlarımız bu mevzuda ele alınması icap eden en faydalı kaynaklardır. Çünkü destanlar ilk bakışta samimî ve sevimli bir masal çehresi göstermekle beraber hakikatte millî ve medenî kuruluşlarımızdaki sırları önümüze serecek zengin tefekkür ve san'at hazineleridir. Türk milleti asırlar boyu yarattığı bu destanlarda millî ruhunu aksettirmiş, imanun, kahramanlığın, vefanın sadakatin, doğruluğun, vicdanın, insan sevgisinin ecdâda hürmetin en güzel örneklerini vermiştir (Ayverdi 2003: 68).

Milletler, cihan tarihindeki yerlerini, kurdukları maddî devlet, yani insan cemiyeti olmaktan doğan siyasî ve İktisadî hadiseler ile manevî devletleri olan sanat hadiselerinin büyüklük ve derinliği nispetinde alırlar. Maddî devlet, basiretli idareciler, kuvvetini disiplin, cesaret ve zekâdan alan teşkilâtlı ordular ile siyasî tarihi şekillendirirken, milletin duyuş, düşünüş ve içtimaî değerleri ile birlikte kültürünü aksettiren manevî devletleri de fikir ve sanat dünyasına şeref verirler. Maddî devlet siyasîdir, manevî devlet ise dinî, ahlâkî, estetik ve felsefî değerlerin meydana getirdiği millî bir bütündür. Maddî devlet ile manevî devlet, kuvvetini birbirinden alan bir birlik ve beraberliğe ulaştığı gün, Millî Devlet mefkûresi gerçekleşmiş olur. (Ayverdi 2003: 70). Destan, bütün kültürler için bir varlık kaynağıdır, hatta Batı Rönesansçını destan kültürüne dayandırmış, bunlarla büyük eserlere kaynak yaratmıştır.

Batı Rönesans'ının destan kültürüne dayanan hamlesini çok iyi kavramış olan Hilmi Ziya Ülken bu sebeple, destanların "*modern millî hayat içerisinde yaşayacak değerler hâline getirilmesi yolunda onlardaki sevgi, onur, fazilet, kahramanlık, fedâ-yı nefis gibi değerleri*" gündeme taşımıştır (Ülken 1976: 294). Hedefinde; Büyük bir "*Türk Destanı*"nın yazılması Türk Rönesans'ının Kızılma'sı olarak yer almıştır. Sahipsiz kalmış bir fikrin sahibi olarak yola çıkarken bu meselenin bir neslin bile altından kalkamayacağı büyüklükte bir iş olduğunu biliyordu. Her şeye rağmen Ali Canip Yöntem, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ile başlayan birçok edebiyatçı ile millî kültür değerleri yeniden işlenmiş, millî örfü, millî sanatı, millî dünya görüşü mito-poetik bir üslupla, şairane imaj ve yorumlarla zenginleştirilip derinleştirilmiştir. Sahip olduğumuz entellektüel harç modern edebiyatın güçlü hamlelerine kaynaklık etmiştir. Kalemle, fikirle, edebiyatla büyük bir mefkûre savaşı başlatılmıştır. Bizim hedefimiz de bu yolu devam ettirmektir.

A. Ergenekon Destanı

Oğuz Han soyundan olan İlhan, Moğol iline hükümdar oldu. Bu sırada Tatarların başında Sevinç Han vardı. Aralarında savaş çıktı. İlhan daima galip geliyordu. Sevinç Han, Kırgız Hanına birçok adamlar ve hediyeler göndererek onu kendi tarafına çekti. Oralardaki kabilelerin en kalabalığı Moğollar olduğundan, bütün savaşlarda galip geliyorlardı. İdareleri altındaki insanlara kötü davrandıklarından, kabileler tarafından sevilmezler, hep kötülenirlerdi. Bundan dolayı bütün kabileler Moğollardan öç almak üzere anlaştı. Hepsini birleşerek Moğollar üzerine yürüdüler. Moğollar çadır ve sürülerini bir yere toplayıp etrafına hendek kazdılar. Beklemeye başladılar. Sevinç Han geldi ve savaş başladı. On gün savaşıldı. Hepsinde Moğollar kazandı. Bunun üzerine Sevinç Han, bütün beyleri toplayarak gizli bir toplantı yaptı. Ertesi gün tan yeri ağarırken çadırlarını kaldırıp, işe yaramayan mallarını bırakarak çekildiler. Moğollar bunların yenildiklerini ve kaçtıklarını sanarak kovalamaya başladılar. Tatarlar geri dönüp savaşmaya başladılar. Bu sefer Moğollar yenildi. Kaçanları da ordugâha gelinceye kadar kılıçtan geçirdiler. Çocuklarını esir ettiler. Sevinç Han, Moğolları yendikten sonra ülkesine döndü. İlhan'ın oğulları ve bütün Türkler, bu savaşta ölmüşlerdi. Yalnız en küçüğü olan Kıyan kalmıştı. Kıyan, o yıl evlenmişti. İlhan'ın kardeşinin oğlu Nüküz de o yıl evlenmişti. Bunların ikisi de aynı bölükten iki kişiye esir olmuştu. Savaştan on gün sonra bir gece atlarına binip hanımlarıyla birlikte kaçtılar. Savaştan önce ordu kurdukları yere geldiler. Düşmandan kaçıp gelen deve, at, öküz ve koyunlar orada toplanmıştı. Onları da alarak daha emin bir yer aradılar. Sarp dağları aşarak, geniş ve bolluk bir vadiye varıp yerleştiler. Oraya Ergenekon ismini verdiler. Burada dört yüz sene yaşayıp çoğaldılar. Oraya sığmaz oldular. Toplandılar ve buradan çıkmanın yolunu aradılar. Bir demirci, dağın bir yerinde demir madeni olduğunu ve onu eritirlerse yol bulup çıkacaklarını söyledi. Orayı eriterek, bir deve geçecek kadar yol açıp geçtiler. Bu geçiş esnasında bir bozkurt gelerek kendilerine yol gösterebileceğini söyledi. Kurdun peşinden giderek Ergenekon'dan yol bulup çıktılar. Ergenekon'dan çıktıklarında, Türklerin başında Börte Çene bulunuyordu. Börte, bütün boylara elçiler göndererek Ergenekon'dan çıktıklarını bildirdi. Tatarlar bunların üzerine yürüdü ve çok çetin savaş oldu. Tatarları kılıçtan geçirdiler. Mallarını zapt ettiler. Küçüklerini esir ettiler ve eski yurtlarına yerleştiler. O boyların en kuvvetlisi oldular. Bu destanı, her ne kadar Moğollar kendilerine mal etmeye çalışırlarsa da, bu Türklerin destanıdır. Câmî'ut-Tevârih'i yazdıran Geyan Han, Cengiz'in soyundandır. Şecere-i Türkî'nin yazarı Ebü'l-Gâzi Bahadır Han da Cengiz soyundan bir hükümdardı. Çin kaynaklarında çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Doğru olan, Hunların bir kolu olan Göktürklerle ait bir destan olmasıdır. (Şecere-i Terakime'den)...

Ergenekon Destanı'nın tarihi gerçekliğe oturan bir yapısı vardır: Fuad Köprülü (1981: 56), İbrahim Kafesoğlu (1997:280) bu destanı Çin kaynaklı menkıbelere kadar götürürler. Reşidüddin'in Camiü't-Tevârih'inde ve Ebu'l-Gazi Bahadır Han'ın

Şecere-i Türkî'de Ergenekon Destanı'ndan söz edilmiştir. Ergenekon Destanı'nın beş varyantı vardır.

1. Çin'deki Cou (Chou) sülâlesinin yıllıklarında (M.S. 557-581) Tu-chüch adına kayıtlı olan metin.
2. Sui sülâlesi (581-618) tarihinde yer alan metin.
3. Chou sülâlesinin (M.S. 557-581) tarihinde yer alan metin. (Birincinin devamı sayılabilir).
4. Reşidüddin'in Câmîü't Tevârih adlı eserinde yer alan metin. 14. yy. Farsçadır.
5. Ebulgazi Bahadır Han Çağatayca (17. yy). Şecere-i Türk'te yer alan metin.

B. Ergenekon Kavramı

"Kon" sözcüğüne Ebu'l-gazi, "tiz" ve "ötkür" anlamlarını verir. 'Keskin' demektir. Aynı sözcüğe Ercilasun, "dik" anlamını vermektedir. Tarihi Türk dili metin ve sözlüklerinde bu anlamda böyle bir sözcüğe rastlanmamıştır. Kaşgarlı'da ve eski Türk yazıtlarında yoktur. "Ergene Kon" demek, Tarama Sözlüğü'nde, "Dağ Beli, Dağ Kemerî" anlamlarında geçmektedir. Bu durum, Türk dilinin gramer yapısına, anlam yükleme ve adlanma tutumuna aykırıdır. Türk dilinde buna benzer bir adlanma örneği yoktur. Türklerin yeniden türeme yeri olan bu yere verilmiş ad, ilk kez ya Reşideddin tarafından yahut müstensihler tarafından "Ergene Kon" biçiminde yanlış kaydedilmiş ve bu yanlış sürüp gitmiştir. Kıyan ve Nüküz'ün Tanrı'ya şükrettikleri ilk gün ve o gün yaptıkları yer adlanması ile uyumlu olması icap eden ad "Ergene Kon" değil, "Erkin Kün" olmalıdır. Türk dilinde 'erk' sözü eskiden beri vardır. "Saltanat sözü ve buyruğu geçerlik, kudret, iktidar, gücü yeterlik" anlamları yanı sıra; bu sözün "irade, hürriyet" karşılıkları da sözlüklerimizde yer alır. Yeni zaman Türk dili sözlüklerinde, özellikle Türkistan Türkleri arasında, bu sözcük "erkin" diye kullanılır. Kazak, Kırgız, Özbek, Türkmen ve Uygur Türkleri arasında "hür", "hürriyet" ve "özgürlük" karşılığı olarak kullanılmaktadır. Ad öbeğimizin ikinci kelimesi ise, "Kün", yani "Gün"; tüm Türk yazı dillerinde ve lehçelerinde takvim günü olan gündür. Bu filolojik gerçekler bize, Türklerin türeme yerine verilen ad öbeğimizin: "Erkin Kün" tamlaması olduğunu gösterir. Söz konusu adlanmanın Türkiye Türkçesinde bugünkü tam karşılığı, "Özgür Gün" veya "Özgürlük Günü" olmaktadır. Bütün bunlardan, Ergenekon'un çeşitli anlamlar taşıyabileceğini görüyoruz: "Kunların çoğaldığı, ergenleştiği yer-Halkın çoğaldığı yer", "Özgür Gün veya Özgürlük Günü", "Dağ Beli, Dağ Kemerî". (Gömeç-2004). Divanu Lügati't-Türk'te, kelimenin kökeni "ergürme = erimek", "erildi" duvarda gedik açıldı şeklinde yer almaktadır.

C. Ergenekon Destanı'nda Yolculuk

"Ergenekon Destanı"nda önce bir "göç" hâdisesi vardır. Bu olguyu Campbell'in "ayrılış-aşama-dönüş" arketipleri ile izaha çalışacağız (Campbell,2000).

Ergenekon Destanı'nda, göç olgusu düşmanın hile ile bir halkı yok edişi sonucu ortaya çıkmıştır. Büyük bir acı, yıkımla birlikte ağır bir imtihandan, dar geçitlerden geçilerek yeni bir hayata doğuş esas yapısıdır.

Ergenekon, şüphesiz bir masal dağı değildir. Milletimizin, büyük bir hezimet

ve dağılmadan sonra o ıssız dağda toparlanıp kuvvet kazanmasını hikâye eder. Burada yüce bir azimle hazırlanan Türklük... “*Cihan hâkimiyeti ülküsüne*” kaldığı yerden tekrar başlamıştır. Türklerin Ergenekon’da geçen çağları uzun bir yorgunluk, bir soluk alma, kendine gelme; ülküsünü, töresini bulma “*titreyip kendine dönme*” sembolü olarak değerlendirilmelidir. Ergenekon tasavvuru ile Kaf Dağı hayali arasında benzerlik bulunabilir.

Türklük... “*Cihan hâkimiyeti ülküsüne*” kaldığı yerden tekrar başlamıştır.

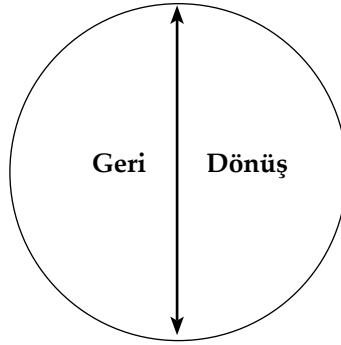
Eşiğin Aşılması

Sınavlar

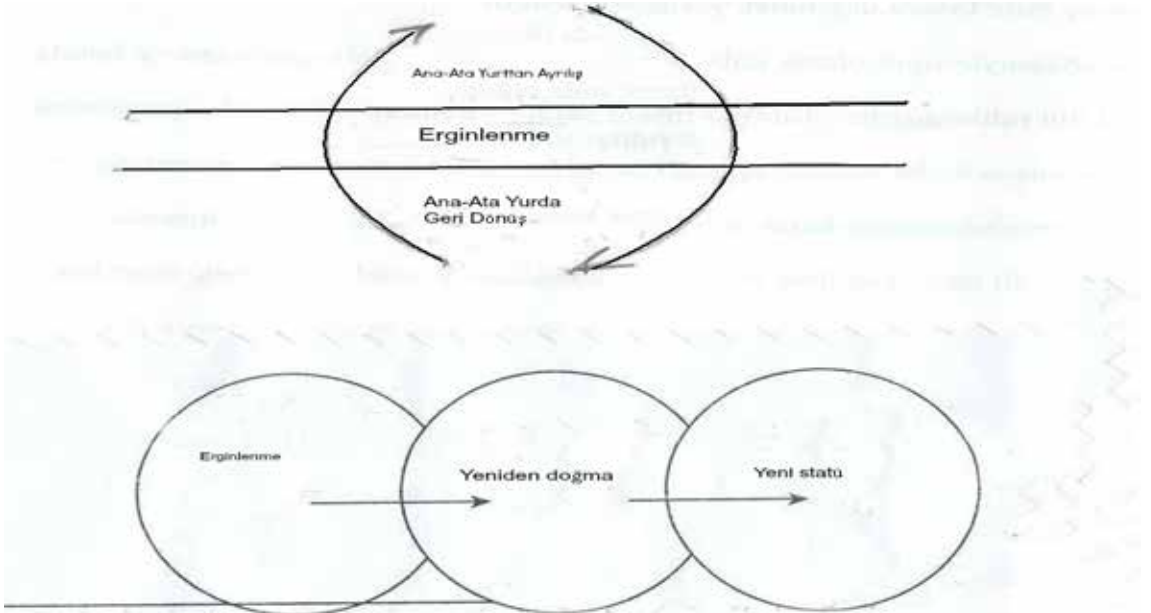
- Fiziksel
- Kendi Benliğindeki gelişmeler

Erginlenme-Yüce Birey

- Diriliş
- Kurtuluş

(Kahramanın bütün serüvenini kendi benliğinde geçirdiği kozmik evrim)

C1. Ana Yurttan Ayrılış

- Kopuş
- İç dünyanın dehlizlerinden çıkma

C2. Erginlenme (Yolculuk)

Eşiği aşma (Destan kahramanlarının ruhsal yolculuğu, önlerine çıkan "eşik"leri aşarak gerçekleşir. Kahramanların engeller karşısında verdiği sınavlar onun ergin bir birey oluşunun sıçrama taşlarıdır.

• Toplum kendini kanıtlamadan hiç kimseyi kahraman statüsünde değerlendirenip güvenmez. Topluma yenilik getirecek olan kahramanın zafer kazanması şarttır. Yetkinliğini ancak böyle ispat edebilir.

- Fedakârlık-azim-kararlılıkla engelleri aşma, kaçınılmaz bir olgudur.

C3. Ana Yurda Geri Dönüş:

- Bilincin uyanışı.
- Büyük ödülle geri dönüş, bir kişilik inşası, kendini gerçekleştirme süreci.
- Akıl + bilgi + sezgi + idrak + irade = âhenk, denge ve bilgelik kazanma. Benliğin arınması.
- Ontolojik anlamda değişip, dönüşme.
- Özben'in gelişmesiyle, yaşamın bilincine eriş
- Ebedî ve yetkin varlığa dönüşme ve ikinci doğum.
- Yüce birey: Toplumun değerlerinin kişiler düzlemindeki temsilcisi olma. Toplumun yeniden doğuşunu hazırlama.
- Kaostan kosmoza geçiş.
- Bireyin kendisiyle (mikro kosmoz), kültürüyle (mega kosmoz), evrenle (makro kosmoz) ve metafizik âlemlerle uyum sağlamasına katkı.
- Ata-Ana Yurda dönüş, yeniden diriliş, ontolojik anlamda kök değerlerin yer aldığı tarihi-kültürel temele kök saldıği topraklara dönüş.
- Bilinci açılmış olan toplum, aydınlık bir gelecek için liderleri Börte-Çene / Bozkurt'un rehberliğinde dirilişin merkezine doğru ilerler. Varoluşsal anlamda varlıklarını büyütecekleri topraklara ulaşma arzusuyla Bozkurt ata yurda dönü-

şün sembolüdür (Şenocak,2013:2534). Ana toprağa bağlılık, esarete-bağımlılığa-acizliğe başkaldırışın enerji kaynağı olan rehber kurt kimlik arayışında, bir “eşiği aşma” ontolojik anlamda değişim-dönüşüm olgusunu gerçekleştirme.

•Yurt/ev kavramı, kişinin varlığını dünyanın merkezi hâline getiren kutsal bir değerdir. Ontolojik anlamda varlığını, ait olduğu köklerle besleyen kişi, en büyük zaferi ata/ana yurduna tarihi ve kültürel değerleriyle sahip çıkarak kazanır.

Ergenekon Destanı’nda; *“Atalarımızdan dinderdik, çevresinde yaşadığımız bu illerin ötesinde, bizim asıl yurtlarımız vardır.”* sözlerindeki derin özlem dolu hayaller, Türk halkının geçmişine yeniden sahip çıkabilme rüyasını besler (Çobanoğlu 2007: 132). Çünkü hayaller, geleceğe yön veren güçlü bir kaynaktır. Varlığını, geçmişine yüzünü dönerek büyüten Türk halkı, Ergenekon Dağı’nda/bilincin merkezinde aydınlanarak çıkmış olduğu bireyleşme yolculuğundan büyük ödüllerle geri döner. (Şenocak 2013: 2535).

Ergenekon Dağı, cennet bir mekân olmasına karşılık, sonsuza dek yurt tutulan bir mekân olamaz. Sonsuz yaşam özgürlüğünün sürekliliğini, varoluş duygusunu *“vatanında/evinde”* yaşamak isteyen halk, zamanda geriye dönüşle “öz”ün kaynağına ulaşır. Kişiyi dünyanın merkezi hâline getiren, bilinçaltının sessiz çığlıklarında çalkalanan bu güç, geçmişin yaşanmışlıklarla dolu köklü tarihinde ve kültüründe varlığını büyütmektedir.

Destan toplumunun ruhuna hareket hâkimdir. Eylemsizlik, zamanı geri döndürememek, hataları telafi edememektir. Bu yüzden ana rahminde gelişimini tamamlayan çocuk gibi Börte Çene’nin/Boz Kurt’un önderliğinde Türk halkı da hayallerine kavuşabilmek için Ergenekon’dan çıkış gününü bekler. Kendi toprağında kök salamadıkça gelecek hayali kuramayan halk, varlığını özgürce büyütebildiği topraklara, kutsal yer-su ruhlarına olan borcunu ödeyebilmek için geri dönmek zorundadır. Hafızada biriktirilen düşlerin eyleme dönüştürülme zamanı geldiğinde geçmişteki deneyimleriyle varlığını geleceğe taşır (Şenocak 2013: 2538).

Dört yüz yıllık süreç sonunda hafızalarda sürekli diriltile ve böylece kutsal amaçlarına merkezi bir güç oluşturan halk, âdeta yeniden doğarak ata/ana yurt özlemlerini gerçekleştirmek için yolculuğa çıkar. Geçmiş, şimdi ve gelecek üç boyutu içinde yaşayan insan, geçmişini şimdi’nin bakış açısından bilgi düzleminde kurgulamak-yapılandırmak durumundadır. Şimdi, başka deyişle, geçmiş ile geleceğin bu eklem yeri, geleceği belirlemede en çok etkileyebilirlik ve o ölçüde de toplumun şim-

Ana rahminde gelişimini tamamlayan çocuk gibi Börte Çene’nin/Boz Kurt’un önderliğinde Türk halkı da hayallerine kavuşabilmek için Ergenekon’dan çıkış gününü bekler.

**Kutsal merkez
Ötüken'den sonra geçici yurt
olan Ergenekon,
evrenin merkezi
olmakla birlikte
bilincin de merkezidir.**

dideki durağan hâline işaret ettiğini söyler (Valsan 1995: 112). Ergenekon, esaretten kurtuluş günüdür. Yeryüzünün manevi merkezlerinde “tüm zıtlıkların ortadan kalktığı, ikiliklerin teklife dönüşerek mutlak düzenin hâkim olduğu” kutsal mekândır (Guenon 2001: 59). Öyle ki bu gün, ruhsal/tinsel dönüşümü yaşayarak durağan hayata hareket kazandıran, kökene dönüş hızı veren kahramanın erginlendiği gündür. Dursun Yıldırım’a göre “Atalar Mağarası, bu tarih bilincinin yaşatılması için bugünün tören ve kutlama yeri olmuştur. Bugün Türklerin, Erkin Kün/Özgürlük Günü Bayramı’dır. Türk toplumunda tespit edilen yılbaşı günleri adları şöyle sıralanabilir: Yeni Kün, Yengi Kün, Yeni

Yıl, Nevruz/Navrız, Ulusting Ulu Küni, Ergenekon, Erkin Kün, Özgürlük Günü” (Yıldırım 1998 : 147). Ana rahmi görevini gören mağara, evlatlarını büyütüp erginlemelerini sağladıktan sonra onları doğurur. Yenigün, yoktan var olan bir toplumun ilk saf oluş hâline dönerek ayakları üzerinde durmayı öğreneceği yeniden doğuş mekânıdır. (Şenocak 2013 : 2533).

Ergenekon Destanı’nda Ergenekon Dağı, Göç Destan’ında Kutluğ Dağ, koruyucu, besleyici ana arketipi olarak karşımıza çıkar. Göktürkler ve Uygurlar döneminde dağlık ve ormanlık bölge olan Ötüken, devletin merkezidir. Türk milletinin “ıduk yer-sub” olarak ifade ettiği kutsal yurt/Ötüken, merkez simgeciliğine göre “Göğün ve yerin temel evi, Gök ile Yer arasındaki temel bağ”dır ki dağ ve ağaç “dünyanın eksenini, evrenin merkezini” sembolize eder (Eliade 1992 : 23).

Kutsal merkez Ötüken’den sonra geçici yurt olan Ergenekon, evrenin merkezi olmakla birlikte bilincin de merkezidir (Ögel 1993 : 62). Bilinçaltının karanlık ve sarp mekânlarından geçerek bilince ulaşan halk, kalbin merkezi olan Ergenekon Dağı’nu yurt tutar. Karanlık, aktiviteden uzak ve labirent bir mekân olan mağara, kalbi, bilinçdışını simgeleyen farklı bir deyişle “balinanın karnı” ya da “rahim imgesi” (Campbell 2000 : 107) olarak belirtebileceğimiz içsel dönüşümün yaşandığı bir aydınlanma ve farkındalık yeridir. Mitolojide dağ ve mağara, beraber anılmakta olan eril ve dişil öğelerin, ana ve ata kavramlarının birlikteliğine işaret eder.

Ergenekon kişisel ve toplumsal anlamda kimlik kazandıran, dönüştüren, bizim sınırlarımızı belirleyen geçmişten yeniden üreten bellek mekânlarıdır. Destanlarda kimlik arayışına yurt olan mekân, evren ana/dağ olarak sembolleştirilir. Ergenekon Destanı’nda yeniden doğuşu sembolize eden mitolojik unsur Ergenekon Dağı’dır. Destandaki kutsal dağ, kahramanların erginlenme sürecinde “mitolojik ana” olarak geçmişten sürekli olarak büyüyen yaşam merkezinin kaynağını oluşturur.

Dağa kaçış/sığınma, yurtsuzluk duygusunun kişinin bilinçaltındaki ana/babaya kaçışının bir ifadesidir. “Dağ üzerinde kurulan kent” de kültür tarihinde pek

çok kullanım bulan, çok tanınan bir semboldür. Kent, tam ortasında tanrının algılandığı self (ruhun en iç çekirdeği ve bütünlüğü) bulunan “*ruh alanı*”nı temsil eder (Jung,2009:233). Nitekim Çin entrikalarıyla öz yurdundan kovularak evsiz/yurtsuz bırakılan Türk halkı, kolektif bilincin rehberliğinde ilerleyerek kendisini evren ananın emin kucağında bulur. Ergenekon’a gidiş bir tesadüf değildir. Çinlilerin hilesiyle vatanlarına hasret bırakılan Türk halkı, bir nevi doğüstü bir yolculuğa çıkar. Bu düş yolculuğunda onlara yardım eden içlerindeki sezgi, inanç ve öz değerlerin birikimidir. Tek bir amaç vardır o da, Türk soyunu devam ettirmektir. Yaşam enerjilerini soylu topraklara ulaşabilmek amacından alan halk, şuarsuzluğunu bilinçli bir yolculuğa dönüştürür. Halk, dar geçitlerden, ayak basılmamış topraklardan geçerek kimsenin varlığından haberdar olmadığı cennet mekâna “*selfe*” doğru yol alırken bireysel iradelerini ötelere gelen sesin çağrısıyla biçimlendirerek olgunlaşma süreçlerine destek olacak kutsala ulaşır. Kutsal mekân, Ergenekon’a/dağa tırmanış, bilincin merkezine yapılan yolculuğun sembolik bir ifadesidir.

Kutsal yer-su ruhları/koruyucu iyeler, halkının kendisine gereken saygıyı göstermemesine rağmen evladına sahip çıkan bir ana gibi onları terk etmez. Milletini bağrına basıp, koruyan, saklayan ve besleyen Ergenekon/tabiat ana, sonsuz bereketiyle yeniden oluşumların eriştirici gücüdür. Bu kutsal dağ, Türk halkı için, geçmişin ezen, yıkan, yok eden hilekâr yaşanmışlıklarından, endişelerinden ve korkularından kurtuluşun sembolüdür. (Şenocak 2013 : 2532).

Ergenekon’dan çıktıklarında halka rehberlik yapan kahraman Börte Çene ve kutsal kurt, olağanüstü özellikleriyle halkı, bilinmezliklerden kurtaran, ata yurdun yolunu gösteren sembolik anlam değerlerine sahip kahramanlardır. “*Böyle tanrı benzeri figürler gerçekte, kişisel egoda bulunmayan gücü sağlayan bütün psikenin sembolik temsilcileridirler. Onların özgün rolleri, kahramanlar mitinin belli başlı işlevinin, yaşamın karşısına çıkaracağı zahmetli görevlere hazırlanması için, bireyin benlik bilincinin -kendi gücünü ve güçsüzlüğünü bilisinin- gelişmesini sağlamaktır.*” (Jung 2009 : 112). Börteçene/kurt adam, mitolojik dönemin Tanrı tarafından kağana gönderilen olağanüstü yardımcı gücün farklı bir yansımasıdır. “*Kurt, Türk mitolojisinde toprağa bağlılığı ve doğaya dönüşümü simgeler. Bu iki varlığın arketipsel karşılığı anne kültürüdür... Toprağa bağlı ve doğal ilk imgedir. Kurtla bütünleşmek var olmak için yeniden doğaya dönmek anlamına gelmektedir.*” (Özcan 2012: 32). Kutsal kurt, adı veya varlığıyla esareti, tükenişi ve acizliği kendisine yediremeyen yoktan var olan soylu bir milletin ilerlemesine dinamizm kazandıracak sonsuz enerji kaynağıdır.

Ç. Ergenekon Destanı'ndaki Unsurlar

ERGENEKON DESTANI'NDAKİ UNSURLAR (Aydemir 1933: 5)
Asi Tabiat
Teknik Yahut Mücadele Vasıtaları
İnsan Kudreti
Millî İrade
Rehber Fikir

Destan'da tabiat asi ve mütehakkim olmasına rağmen, insanın tabiatla mücadelesi ve ona galebesi esas konudur. Tabiat aşılmaz bir demir dağ hâlinde insan kudretini sarmıştır.

Ç1.1.Dağ Kültü

Türklerde yer-su ruhlarının en önemli mümessili dağlardır. Dağ kültü daha çok Gök Tanrı kültüyle ilgilidir. Eski Türkler dağları, Tanrı'nın kutsal makamları olarak hem kurban sunulan hem de ant içilen yerler olarak dinî merasimlerde sık ziyaret etmek durumunda kalmışlardır. Orta Asya dağları bu yönüyle çoğu defa "*mukaddes, mübarek, büyük ata, büyük hakan*" sıfatlarıyla zikredilir (İnan 1995: 49).

Hunlardan sonra Türk dünyasına hâkim olan Kök Türklerin de dağları kutsal saydıklarını görürüz. Bu anlamda Ötüken ormanı ve dağı iduk kabul edilmiş; buraların terki milletin sonu olarak gösterilmiştir. Orhun Yazıtlarında Ötüken için "*mukaddes*" kavramı sıkça vurgulamaktadır (Ergin 1995: 24). Türklerin inançlarına göre büyük Türk imparatorluklarının başkenti hep Ötüken olmalıydı. Bu yüzden olacak ki Avarlar, Kök Türkler, Uygurlar hatta Cengiz Han'ın Moğol İmparatorluğu büyük devlet olduktan sonra başkentlerini buraya taşımışlardır (Ögel 1998: 2). Buraya yerleşmiş Türkler, bu dağa her yıl kurban sunardı. Hakanın çadırı da Ötüken dağında olup, yönü doğuya bakardı. Ötüken'in batısında bulunan Budun-İnli dağı, ülkenin koruyucu ruhu anlamına gelirdi (İnan 1995 : 5). Genelde, Tanrı makamı olan dağ, Ergenekon özelinde, dünyanın kuşağını temsil eden bir yapı gibi düşünülmüştür.

Türklerin inançlarına göre büyük Türk imparatorluklarının başkenti hep Ötüken olmalıydı.

Ergenekon özelinde dünyanın kuşağını temsil eden bir dağ gibi düşünülmüştür. Klasik Avrupa mitolojisinde bu kuşağa (*cingulus mundi*) denirdi. Bu konuları incelerken, Kaşgarlı Mahmut'un

verdiği şu eski Türk atasözünü göz önünden uzak tutmamamız lazımdır: “*Yer basrıkı tağ, budhun basruki bey.*” Yani yerin baskısı tutanı dağ; milletin baskısı tutanı dağ Bey’dir. Demir bakır dağlar Türk mitolojisine göre bir nevi yeryüzünün direğidir. Ötüken dağı da böyle bir dağdır.

Ortadoğu kültürlerinin Kaf Dağı, bir nevi eski Türk Demir ve Kutsal dağlarının karşılığı idi. Ergenekon destanının esasını teşkil eden de böyle bir dağdır (Ögel 2003 : 60,61). Doğanın tüm dönüşümlerine direnen dağ ruhtur. Dağ köksüz ve direksiz yükselen göğü sırtlanır. Yere sağlam basışı yükünün ağırlığındandır. Duruşuyla aşağıya, yere ait olduğu kadar, eylemiyle yukarıya göğe aittir; zira yönelişi oraya aittir, Vakarlıdır. (Saydam 2010 : 62). Dağ, bir ata, bir türeyiş mekânıdır. Dağların koruyucu ruh ve vatan olarak görülmesi (İnan 2000 : 48). Yer-Su ruhlarının en önemli mümessili olmasından kaynaklanır.

Dağlar “*Büyük* öteki”ne yakın olunan mekânlardır. Yüksek dağların zirveleri, insan zihninin en önemli pragmatik sıçrayışı, yani bedenden azat olarak ruhlaşmasının metaforik karşılığını taşır (Saydam 2010 : 60). Dağ, tek başına birdir. Merkezdedir. Sonsuzluğu sıradağlar gibi insanın coğrafyasına olduğu kadar da zihnini çepeçevre kuşatıcı, tutucu, toparlayıcı sınırdır. Dağ aydınlığın elemanıdır; Güneş ondan yükselir. Giderek incelik, tabanından uzaklaştığı için zayıflar. Dinamik ve hayat verici olan dağ yüksekliği özgürleşmeyi imler. Dikey yapısıyla dağ bir yükseliştir.

Evrenin merkezi olan dağ (axis mundi) Gök-yeryüzü-yeraltını, geçmiş, şimdi ve geleceği “*bir*”leştirir, mutlaklaştırır. (Elliade1994). Dağ edebi metinlerde yalnızlığı, onur-vakar ve çileyi, düşüncüyü, riyâzeti, murakabeyi, kâmil insanı sembolize eder. Eski Türk düşüncesinde dağa kutsallık izafe edilir. Dağın kutsal kabul edilmesinin en önemli nedeni Türklerdeki Gök Tanrı inancıdır. Göğe yakın olan dağ gücü, kuvveti ifade etmesi açısından da dikkate değerdir. Başını göğe dikmiş ve dosdoğru olması yönüyle de Türk dünyasında saygı gören bir semboldür.

Ergenekon’a giden halk bu soylu yolculuğu dar geçitlerden, ayak basılmamış bir mekâna doğru yaparken, “bireysel iradelerini ötelere gelen sesin çağrısıyla biçimlendirerek olgunlaşma süreçlerine destek olacak kutsala (Şenocak 2013: 2532) ulaşmayı mı hedefliyordu? Ergenekon’a tırmanış bilincin merkezine yapılan yolculuğun sembolü müydü? Türk’ü bağrına basıp, koruyan, saklayan ve besleyen bu kutsal dağ, Türk’ü ezmeye, yıkmaya, yok etmeye çalışan hilekâr oyunlardan endişe ve korkulardan kurtuluşun simgesi miydi? Tarihin bilinen ilk devirlerinden beri Türklerin yaptıkları büyük fütûhatta en mühim rol oynayan iki sanatları olmuştur: At yetiştirme ve madencilik, bilhassa demircilik. Türk, Çin ve Arap tarih ve coğrafya kaynaklarının hepsinde Türklerin atalarının demirci olduğundan bahsedilmektedir.

Türklerle İranlıların çok eski devirlerde geçmiş olan savaşlarını tavsif ve tasvir etmekten ibaret olan Firdevsî’nin “Şehname”sinde Türk orduları demirden, çelikten kurulmuş ordu olduğu anlatılmaktadır. Bu destanî rivayete göre Rüstem ilk

Türkler herhangi bir konu üzerine yemin ederken demirin kutsallığını teyit için kılıcı çıkararak yanlamasına koyarlar ve onun üzerine yemin ederler.

defa Türklere karşı savaşa giderken babası Zal ona Türkleri tarif ediyor:

*Türkler savaşta erkek ejderdir,
Nefesleri alev, hınçları bela yağmuru,
Bayrakları, zırhları siyah demir,
Bilekleri ve külahları demirden...*

(İnan 1963: 542).

Türklerde demir önemli bir kültürdür. Dağ dişil semboldür. Kişisel annenin görüngüsüdür (Neumann 1973: 135). Ergenekon destanı için de kişisel annenin dağ formunda gözüktüğü söylenebilir. Türkler düşmanlarından kaçtıklarında bir dağa sığınır. Burası meyve ağaçlarıyla dolu, ırmakların olduğu adeta cennet gibi bir yerdir. Onlar burada tekrar hayat bulur düşmanlarından

korunurlar. Daha sonra da çoğalırlar. Ergenekon adını verdikleri bu dağ anne karnı gibi onları dışarıdan korur, besler ve zamanı gelince dışarıya çıkarır. Çocuk nasıl anne karnında beslenirse onlar da burada beslenir ve de güçlenirler. Doğum, onların demir dağı eriterek buradan çıkmasıdır. “Eriyen demir dağ” Demir Çağı’nın bitişinin sembolüdür. Eriyen demir dağdan insanların çıkışı sırasında “Kurt’un yol göstermesi ise, insanların yeniden mükemmeliyete doğru yükseleceklerini anlatan son derece önemli bir bilgidir. (Canda 2002: 114).

Destanda bir demirci dağın demir madeni bulunduğu noktadan ateş yakarak bu noktayı eritmiş ve buradan yol açarak Türklerin Ergenekon’dan çıkmasını sağlamıştır. Bu olayda demirci kurtarıcı, geçtikleri demir geçit de kurtuluş kapısı olarak görülmüştür. Bu olay nedeniyle her 9 Martta (Ergenekon’dan çıkıldığı için) Türk hakanları tören yaparlar ve halk bu törende hazır bulunurdu. Örsün üzerine kızgın demir konulur, hakan bunun üzerine çekiçle vurur ve daha sonra ziyafet verilir. Türkler herhangi bir konu üzerine yemin ederken demirin kutsallığını teyit için kılıcı çıkararak yanlamasına koyarlar ve onun üzerine yemin ederler. Türkler demire genel olarak Kök-Temir yani “gök demiri” derlerdi. Göktürk devletini kuran Bumin ve İstemi Kağanların kendi kabilelerinin sanatları demircilik idi (Ögel 1971; 154).

Türk mitolojisinde doğadaki beş unsurdan biri olarak kabul edilen demir mitolojide kimi zaman bir kılıç görünümünde hâkimiyetin ve gücün ifadesi, diğer taraftan da onun üzerine and içilen adeta verilen yemine şahit gösterilmesi demirin kutsallığına işaret etmiş; kimi zamanda bir dağ olarak büyüklüğü ve yüceliğiyle karşımıza çıkmıştır. Gücün, yüceliğin simgesi olan bu motif bir meslek olarak da bir Türk topluluğunun tarih içinde tanınmasına da ön ayak olmuştur; zira

Göktürkler demircilik sanatının beşiği konumundaydılar. Türk devletinin, soyunun zuhura gelişi de bir demir dağın eritilmesine bağlanmış ve bir kavmin destanının temelini oluşturmuştur. Türk mitolojisinde demir dağlar Türk soyunun türemesi ve kozmogonide önemli bir rol oynuyorlardı. Yine dikkat çekici bir motif de “demir ev”dir. Oğuz Kağan Destanı’nda geçen ifade şu şekildedir: “*Bu evin çatısı demirden, pencereleri gümüşten, damı da altından...*” (Ögel 1995). Bu da önemli bir noktayı gözler önüne getiriyor. Bir evi bir araya getiren onun ev olduğunu gösteren ne duvarı ne penceresidir, esas olan çatıdır; bu yüzden gücün, dayanıklılığın simgesi olan demir kullanılmıştır ki, Türklerde birlik beraberlik, sağlamlık, dayanıklılık esas olduğundan bunu da en iyi ifade eden demir madeni seçilmiştir.

Demire oranla daha az geçen çelik madeni de Türk mitolojisinde “çelik dağ” olarak yer alır. Çelikte dayanıklılığı, gücü temsil eder, bu nedenle demir ve çelik birlikte yer almıştır.

Ç.2.İnsan Kudreti

Kurt-çoban dağı eritecek, insan kudreti bu geçitten geçecek, bağlı kuvvet serbest kuvvete, durgun toplum, yayılan ve genişleyen cemiyete dönecektir: “*Esir kavim kurtulacak, yeni ufuklarda tekrar dirilecektir.*”

Ç.3.Teknik

Bir örs ve ateşle asırlarca yolu kapayan demirden dağ, bu alevin ateşinde eritiliyor. Ateş, erginleyici bir sınav aracıdır. Temizlenme ve arınma (Eliade 2003: 115) anlamına da gelir. Demir Dağı eriterek, özgürlüğe ulaşmak, ruhsal anlamda yeniden doğmak destanının önemli sembollerinden biridir.

Ç. 4.Demirci-Rehber (Yüce Birey)

Milletin birleşmiş iradesidir. Toplumun bütün bireylerine dağılan iradi kudret ve kuvvet demirci kurtarıcıda timsalini buluyor ve maşeri irade böyle teşekkül ediyor. Mefkûre bu rehber şahsiyetle önümüzdeki engelleri ateşe ram olan demir dağı eritebiliyor. (Aydemir 1933).

Kutsal mekân demir dağından çıkılan yolu keşfeden demirci, Tanrı’nın gücü ile erittiği dağdan özgürlüğe çıkarken, adeta yeniden doğuşu sembolize eder. Türk’ün ülkü ateşinde eriyen bu yüce dağ, dirliğe ve birliğe çağrıdır. Bilincin kendiliğini bulmasında simya işlerini üstlenen kişinin/dış çağrının demirci olma nedenini ise köken mitleri açığa çıkarır.

Demirciler, özel ruhlarca korunurlar. Mitlere göre ateşi bulan, insanlara tarımı, hayvanları evcilleştirmeyi öğreten ilk demircilerdir. Eğitimci-Demirci, insanı gizleri anlayabilecek hale getirerek Tanrı’nın işini tamamlar ve kusursuzlaştırır (Eliade 2003: 87).

“Demirden dağ eritilirken genç kızlar şarkılar ve destanlar okumaya, yaşlılarsa gözyaşı içinde dualarla şükürler etmeye başlar.”

Kutsalın simgesi demir dağdan çıkılacak yolu milletine, yüce birey/bilge demircinin göstermesi bir diğer sembolik değerdir: *“Bir yer bilirim, orada demir madeni var, eritir kendimize yol açarız. Yeter ki bu ülkü yüreğimizi, demiri eritecek kadar doldurmuş olsun.”* (Çobanoğlu 2007: 32). Demir, eğilip bükülmezliği ile sağlam bir madendir. Fakat ateşle ona istenilen şekil verilebilir. *“Ateş, erginleyici bir sınav aracıdır. Temizlenme ve dönüşme aracı”* (Eliade 2003: 115) olarak mitsel kökenli destanın anılarını içinde biriktirir. El birliği ile eritilen demir dağdan özgürlüğe çıkış, ruhsal anlamda yeniden doğuşun sembolüdür. Dil, din, tarih ve kültür, bütün bir milletin aklında ve gönlünde dondurulmuş

kalıplarından birlik, beraberlik ve inancın ateşiyle eriyerek hızla kökene doğru akar. Kaybedişlerin ve hataların demirden bir dağa sürüklediği yaşam, şimdi onlara ancak birlik ve beraberlik içinde dirliğe ulaşabileceklerini öğretmiştir. Bilincin kendiliğini bulmasında simya işlevini üstlenen kişinin/dış çağrının demirci olma nedenini ise köken mitleri açığa çıkarır: Bu ifadelerden anlıyoruz ki destan kahramanlarının erginlenmesinde, demirci çeliğe su verir gibi onları yeniden şekillendirendir. Ateşe hükmeden yeraltının/bilinçdışının sahibi demirci, özünden uzaklaşan insanı arındırarak ona hayata yeniden başlama şansı verir. Demirci sayesinde, varoluşun ve dünyevi aydınlanmanın farklı mekânlarına doğru yapılan bir yolculuğun hazırlıkları, kökenden kopuşun kaygısını artık sona erdirmiştir (Şenocak 2013: 2534).

Demirin ateşle eritilmesi, dondurulan kutsallığın akışkan hale getirilmesi, göçün eylemsel, geri dönüşümünü canlandırır. Bu dağı eriten ateş, Türk birlik ve beraberliğidir. Dört bir tarafı düşmanla çevrilse de içindeki “biz” ateşi ona dokunanları yakıp kül edecek büyük bir ateştir. *“Demirden dağ eritilirken genç kızlar şarkılar ve destanlar okumaya, yaşlılarsa gözyaşı içinde dualarla şükürler etmeye başlar.”* (Gökdağ-Üçüncü 2007: 68). Okunan destanlar, şarkılar ve dualar bütün bir milleti aynı kaynaktan besleyen değerlerin sese ve söze dönüşmesidir. Toprak/ata yurt özlemi; tarih, kültür, dil, ırk birliği vb. gibi bir milleti millet yapan değerlerin değiştirici ve dönüştürücü sesidir. Kişinin ata/ana yurda dönüş düşüncesini tetikleyen bu aidiyet düşüncesi, sorgulayıcı kimlik arayışı ve mekân fikri, birlik ve beraberliğin mevcudiyetinde dil ile yankılanır. Her yıl 21 Mart günü Türk Dünyası ve Anadolu’da ateş yakılıp üzerinden atlanarak, demir dövülerek Türklerin Ergenekon’dan çıkış günü kutlanır. *“Nevruz’da ateş yakmak bilhassa Asya toplumlarında kült hâline geldiğinden olsa gerek, kış boyunca çadırında, yurdunda, otağında mangala hapsettiği ateşi meydana çıkarıp iç mekândan dış mekâna taşınmayı sembolize eder. Bu, ateşin toprağa ve havaya hâkimiyeti gibidir artık.”* (Pala 2008: 279). Nevruz Bayramı’nda yapılan kutlamalar,

okunan destanlar, mitolojiler ve türküler bir milletin ortak geçmişini hafızalarda güncelleyerek yeniden diriltiren kendilik değerlerimizdir.

Bilinci açılmış olan toplum, aydınlık bir gelecek için liderleri Börte Çene/Bozkurt'un rehberliğinde dirilişin merkezine doğru ilerler. Varoluşsal anlamda varlıklarını büyütecekleri topraklara ulaşma arzusuyla Börte Çene; "*Haydin bir bayrak altına!*" (Çobanoğlu 2007: 132) diyerek aynı ülküyü paylaşan herkesi "*Birlikten kuvvet doğar!*" düşüncesiyle bir araya getirir. Emrine uyanları selamlar, bağrına basar, uymayanları kırıp geçirir. Bu kutsal yolculukta halka yol gösteren dağ, su iyeleri, göksel rehber demirci, kutsal kurt, mitolojik taş, demir vb. gibi semboller, "göç" sebeplerini açımlayan, kimlik arayışını çözümleyen arketiplerin sesidir. Bu sembollerin farkındalığı, kahramana eşiği geçmesinde yardımcı olan, onu ontolojik anlamda değiştirip dönüştüren dış çağrılardır. (Şenocak 2013: 2534).

Birey kendini kurarken, özünü geliştirirken ontolojik varoluşunu gerçekleştirirken, kutlu bir ocakta, atalar kültürünü tanıyarak-anlayarak-kavrayarak öz beninde enerjiyi depolayarak kutlu bir geleceği inşa gücüne erişir. Bu eylemi başarmanın yolu, nesiller arasındaki bağı güçlendirecek anlam haritasını belirlemektir.

Ç. 5. Kızılelma Fikri

Börteçene veya Bozkurt yol gösterici olarak Türk tarihinin devirleri ve nesilleri içinde hareket ve ideali temsil ederek bir medeniyet veya imanda tecellisini sağlar. Ergenekon efsanesi, bir milletin millet halinde kurtulma ve bir vatanın yeniden kurulma mucizesinin bütün sırrını verir, bütün unsurlarını ihtiva eder. Bu efsanede bazen çarpışan, bazen birleşen o beş kuvvetten biri eksik olsaydı mucize kemâlini bulmaz ve cemiyetin terakkisi mümkün olmazdı. Bu destanın ruhu, Türk milletinin bütün tarihi kaderine ve seciyesine uygundur. Binlerce yıl süren yayılma ve yerleşme devirlerinin bize verdiği cemiyetleşme ve ordulaşma ruhu-bazen söner ve kararır görünmekle beraber- daima bizim, güzel seciyelerimizden biri olarak kalmıştır.

Bazı cemiyetler vardır ki, orada tabiat mütehakkim ve tekniğini yapamayan, örsünü ve ateşini bulamayan insan kudreti ise bu asi ve mütehakkim tabiatın cilvesine esirdir. Böyle cemiyetler, büyük teknikli memleketler karşısında tâbi ve esir olan müstemlekelerdir. Böyle cemiyetler ruhen ve maddeten akîm ve iptidaî cemiyetlerdir. Bu memleketlerde tabiat, sırrını ve nimetini, hiç kıskanmadan saçmış ta olabilir. Fakat kolu bağlı insan, tekniksiz insan bu ifşa edilmiş sırlar ve bu saçılmış nimetler karşısında da aç ve sefildir (Aydemir 1933). bazen da tabiatı yenen, tekniği yaratan, fakat bir Börteçene'den, nizamın, inkişafın yol göstericisi olan bir, temiz idealden mahrum olan cemiyetler de vardır. Bu cemiyetlerde insanla tabiatın mücadelesi ve tekniğin terakkisi, nihayetinde yine insanın esaretinden, fakat bu defa tabiat elinde değil, teknik elinde esaretinden başka bir netice vermez (Aydemir 1933).

Millî mefkûrenin bu mânâda da sahipsizlikten kurtulması, öze vurgun Türk milliyetçiliğinin Ergenekon ateşini söndürmemesi, örsü paslandırmaması gerekir. Bu itibarla, Türk'ün Ergenekon'larının mâhiyeti üzerinde düşünmek bir vatan borcudur. Türk'ün Ergenekon'ları:

1. Ergenekon'dan çıkış Destanı
2. Talas Savaşı
3. Malazgirt Savaşı
4. İstanbul'un Fethi
5. Millî Mücadele

Ergenekon'a Giriş: Türk milletinin hakkı olandan çok dar bir sahaya itilip tıklması ki maddi olduğu kadar mânevî de olabilir; Ergenekon'dan çıkışı Türk milletinin tarihi gücünü yeniden kazanarak hakkı olan maddî ve mânevî büyüklüğe yol alması (Yeni Türk Ans 1985: 824).

Türk'ün Kızılması Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin'de nasıl ele alınmıştır, bakalım: Ziya Gökalp 1913 yılında millî mefkûreyi, ideolojik yönü ağır basan Kızılma şiirinde, bir ideal ilim şehri olarak tasvir eder. Onun Kızılma'sı Türk birliğindedir. (Tansel 1952: 89).

Yine Gökalp'in,
*Maksadı gitmektir birliğe doğru,
 Millî düşünceye dirliğe doğru.
 Bilir bir gün millî irfan doğacak,
 Yeni Orhun, yeni Turfan doğacak.
 İçtamî bir yurt, kavmî bir tarih
 Edecek Türklüğü taklitten tenzih.*

mısraları Kızılma'nın amacını belirtmesi bakımından önemlidir. Ziya Gökalp'in Türk Duygusu dergisinin 8 Mayıs 1913 tarihli sayısında "*Türk An'anesi: Ergenekon*" başlığıyla yayınlanan şiiri daha sonra 1914 tarihli Kızılma kitabında "*Ergenekon*" başlığıyla yer almıştır:

Biz Türk Han'ın beş oğluyuz,
Gök Tanrı'nın öz kulu yuz,
Beş bin yıllık bir ordu yuz,
Turan yurdu durağımız!

Ak ordumuz sola gitti,
Üç hakanlık tesis etti,
Medi, Sümer, Akad, Hitti
Bu üç şanlı oymağımız!

Birincisi Azerbaycan,
ikincisi Geldanistan,
Üçüncüsü Arz-ı Kenan,
Fıskırdı üç kaynağımız!

Gök ordumuz sağa vardı,
Çin'i baştan başa sardı,
Hiyong-nular bu Hanlardı,
Set olmadı tutağımız!

Kara ordu gitti, iskit,
Ülkesinde yaptı bir çit.
Atilla ol, Şalon'a git,
Sözü oldu adağımız!

Kızıl ordu dağlar aştı,
Efganlarla çok savaştı,
Bir alayı Hind'e taşıtı,
Sind oldu bir ırmağımız.

Sarı ordu tekin durdu,
Şehir yaptı, çiftlik kurdu,
Uygurların bu iç yurdu,
Kaldı ana toprağımız!

Yüce Tanrı Oğuz Han'ı,
Göndererek Türk hakanı,
Birleştirdi beş Turan'ı,
Doğdu güneş sancağımız!

Oğuz Han'dan sonra Hanlar
Kazandılar yüce şanlar,
Bilinmek için bu boş anlar,
Şahnamedir sorağımız,

Yıllar geçti bir an geldi,
Türk Tahtına ilhan geldi,
Sağdan, soldan düşman geldi,
Kurulmuştu tuzağımız.

Verilmedi bir dem soluk,
Kanlar aktı oluk oluk,
Öldü bütün çoluk çocuk,
Han, Bey, Çeri, Uşağımız.

Yalnız Nököz ile Kıyan
iki kızı alıp yayan,
Bir sarp dağa attılar can
Bunlar oldu kaçağımız.

Dağdan dağa hep gizlice,
Yürüdüler beş-on gece,
Bir tan vakti gayet ince,
Bir iz oldu uğrağımız!

Bu iz yolu çok uzattı,
Sonra Alageyik çattı,
Bir dik yardan bizi attı,
Kanadı her bucağımız!

Bir de baktık yeşil bir bağ
Her tarafı bir yüce dağ,
Geniş, fakat sıkı bir ağ,
Dedik ne hoş bu ağımız!

Alageyik çayır yerdı
Yavrusunu emzirirdi,
Bizi gördü meme verdi,
Oldu Ana Kucağımız!

Dört yüz sene burda kaldık,
Geyik arttı, biz çoğaldık,
Çıkamadık işe daldık,
Pek şenlendi konağımız!

Elma, erik çoktu yedik,
Demir bulduk, ör işledik,
Bir gizli yol bulsak dedik,
Dağ delerdi bıçağımız!

Kurt'tan hali iken bu yurt,
Bir gün peyda oldu bir kurt,
Bir geyiğe attı avurt,
Gördü çoban yamağımız!

Kurt bir delik buldu, gitti,
Bir demirci takip etti,
Ocak yaktı taş eritti,
Açıldı yol kapağımız!

Büyük sevinç, büyük müjde,
Bayram yaptık kentte, köyde,
Torun, oğul, baba, dede,
Büyüğümüz, ufağımız!

Demircye Bozkurt dendi
Han tanıldı, taş giyildi,
Yoldan önce kendi indi,
Sağ elinde bayrağımız!

Börteçine kurdun adı,
Ergenekon yurdun adı,
Dörtüzsene durdun hadi,
Çık ey, yüzbin mızrağımız!

Oldu sana Kaf bu eşik,
Tarih kaldı delik, deşik,
Artık yeter bu taş beşik,
Oldu körpe yatağımız!

Uzaklarda hoş ülkeler,
Issız yurtlar seni bekler,
İşte Kıpçak, işte Kaşgar,
Ta karşıda Gökdağ'ımız!

Tarhandağı gözler seni;
Tanrı orada sözler seni,
Dört asırdır özler seni,
Tukin dağda otağımız!

Turan, eski toprak bize;
Hind, bir altın konak bize;
Çin köşkleri kışlak bize,
Tuna boyu yaylağımız!

Yunus gibi çıktık Hut'tan!
Büyük yurda küçük yurttan,
Geyik girdik, doğduk kurttan.
Kılıç oldu orağımız!

Sartlık gitti, Uygurlandık.
Soyumuzla gururlandık.
Şamanlardan uğurlandık.
Pirler oldu yardağımız!

ilk yayıldık: Beşbalık'a!
Karakurum, Elmalık'a
Çin başladı zorbalığa,
Ezdi onu tokmağımız!

Sağa sola gitti ordu,
Hind'e, Rum'a bir baş vurdu.
Altın yuta düzen kurdu.
Yine eski yasağımız!

Alplerimiz girdi harbe,
Düşmanlara attı darbe;
Şimal, cenup, şarka, garbe,
Akın etti kısrağımız!

Türk ayağı hangi yurda,
Basmışsa baş eğdi kurda!
Gökhan orda, Akhan burada!
Dedik gitti ayağımız!

Tümen, Çin'e akın etti.
Efrasiyab, Rum'a gitti.
Tomris adı göğe yetti.
Hüsrev oldu tutsağımız!

Teleleri, Aktürkman'ı
Toplamıştı Soğd'un Hanı,
Çapul etti Eşkân i, yân ı
Sevinç adlı soğdağımız!

ilhan Moka, Bilge Kağan,
Gaznevi'den Mahmut Sultan,
Selçuklulardan Alparslan Han,
Birer şanlı koçağımız!

Askerliđi gördü atsız.
Harzem Şahı oldu atsız.
Bugün hakan, dün bir adsız:
Böyle kayar kızağımız!

Tonguz, Çin'e hakan oldu.
Hitay Türk'ü üryan oldu.
ilk düşünen Gür Han oldu,
Birleşmeli ocağımız!

Cengiz bunu tasarladı.
Dört bucağa ılgarladı.
Türk soyunu topladı,
Turan oldu öz bağımız!

Oğuz Han'dan beri mühmel,
Kalmış idi büyük emel.
Yüce dilek uzattı el.
Ele geçti arağımız!

Gökten yüce yıldızımız!
Bir devr açtı her hızımız!
Atilla bir Kırgızımız!
Timurleng bir Kazakımız!

Fatih aldı istanbul'u.
Babür, Hind'e eğdi yolu.
Nadir sarstı sağı solu;
Oldu bir son taslağımız!

Bundan sonra talih döndü,
Yıldızımız yine söndü,
Karşımızda Rus göründü;
Kesildi yurt otağımız!

Kırım, Kazan heder oldu!
Tuna, Kafkas beter oldu!
Türkistan'da neler oldu?
İşitmedi kulağımız!

Yurt girince yâd eline,
Ergenekon oldu yine!
Çıkmaz mı bir Börteçine?
Nurlanmaz mı çerağımız

Gökalp: 1989,78-83).

Bozkurt, dört yüz yıl kapalı kalınan yerden çıkma vaktinin geldiğini, artık Türklerin tüm Turan'a yayılması gerektiğini söyler.

Ömer Seyfettin'in Kızılelma ideali Türkler için Tanrı-Devlet-Halk bütünleşmesini sağlayan bir düşünce üzerine oturur. (Özdemir 2008: 3). Ömer Seyfettin'in destan olarak kaleme aldığı ilk şiiri, "*Yeni Gün Ergenekon'dan Çıkış*" adıyla Halka Doğru Mecmuasında 1914 yılında yayınlanmıştır. On dördlükten oluşan şiir, "*Bozkurt*" ile "*Türkler*" arasında karşılıklı konuşma ile geçer ve çekiç ile örsün başında yapılan ayini anlatır (Filizok 1984: 121). Ergenekon'dan çıkışı anlatan şiirde öncelikle Bozkurt, dört yüz yıl kapalı kalınan yerden çıkma vaktinin geldiğini, artık Türklerin tüm Turan'a

yayılması gerektiğini söyler. Bu şiir de diğer şiirler gibi hacim bakımından oldukça kısadır (Argunşah 2000: 86,87). Şiirde Ergenekon'un temel motifleri olan etrafı dağlarla çevrili bir alana sığınma ve burada uzun süre kaldıktan sonra bir kurdun önderliğinde buradan çıkış anlatılmıştır.

Ömer Seyfettin, "*Yeni Gün*" adını verdiği bu şiirin yanı sıra millî bayram olarak nitelendirdiği Yeni Günü, "*Türklerin Millî Bayramı Yeni Gün: 9 Mart*" başlıklı makalesinde Ergenekon'dan çıkış bağlamında değerlendirmiştir. Bu makalede Ömer Seyfettin, her milletin kendi tarihinde, geleneklerinde millî bayramlara sahip olduğunu, ancak bizim milletimizin millî bayramını, yani Yeni Günü koruyamadığını ve Acemlerin bu bayramı Nevruz'a çevirdiğini söyler. Ayrıca makalesinin devamında Ergenekon Destanının metnini de verir (Argunşah 1984: 172).

Çatlak kalemlerin, sözde fikir adamlarının anlayamadığı inkâra düştüğü bu büyük destanın taşıdığı anlam derinliği; millî varlığı, yeniden doğuşu, Türk millî ruhunun dayandığı temel değerleri ihtiva etmesi açısından önemlidir. Yakup Kadri'nin "*Ergenekon*"; adlı eseri, Anadolu'yu Ergenekon kılışın yani, Durmuş Hocaoğlu'nun ifâdesiyle "*Ya Yeniden Ergenekon, ya Endülüs*" çığığının eseridir (Hocaoğlu 2006).

D. Ergenekon Destanı'nın Önemli Sembolleri

D1. Mağara (Cennete Açılan Kapı) (Kutsal Ata Mağarası)

Genelde epistemolojik ve ontolojik açıdan ele alırsak, kavramın içinde üç unsur yer almaktadır. Aydınlık-gölge ve karanlık. Psikanalitik yorumla, mağara iç dünyamızı, benliğimizi sembolize eder, keşfedilmeyi bekleyen sırlarla dolu bir dünyadır. Mağara metaforu Eflâtun'un idealer âlemini açıklarken başvurduğu bir benzetmedir. Ancak, psikologlar bu metafora, insanlığın bilinmeyen dönemlerine işâretle arketip (archetype) olarak bakarlar. Arketipler insanoğlunun ortak bilinçaltını yansıtırlar. Mağara da simge olarak insanlığın bilinmeyen dönemlerine ilişkin ölüm ve yeniden dirilmeyi gösteren önemli bir arketiptir (Gürol 1993: 197-201).

Mağara ve yeraltı Jung'a göre; bilinçdışının henüz hiçbir ayırma yer vermeyen bir katmanıdır. Mağara yeniden doğuşun gerçekleştiği yer, insanın kuluçkaya yatıp yenilenmek üzere kapatıldığı gizli bir oyuktur. Her kim mağaraya, yani herkesin kendi içinde taşıdığı mağaraya ya da bilincin dışındaki karanlığa girerse, kendini önce bilinçdışı bir dönüşüm süreci içinde bulur. Bu ona, bilinci ve bilinçdışının içerikleri arasında bir bağ kurmasını sağlar (Jung 2000), (Jung 2005).

*Bir dağ var yükselmişti, başı göğe ermişti,
Çadır direği gibi, gök kubbesin germiştir.
Bazen demirden idi, bazen bakırdan idi,
Kökünü yere salmış, kapısı yerde idi.
Demirdenmiş çatısı, mağaraymış kapısı,
Altında "cennet" varmış, yerin buymuş yapısı.*

Mağara eşiğin aşılmasıyla, geçilen gizli ülkedir. Mağara kültürünün tarihi mesajında yeraltını yerüstüne bağlayan kapı ya da ana rahmi anlayışı hâkimdir. Varlığa açılış, erginlenme bir yeniden doğuş, diriliş anlamına gelen mağara bir ana gibi bağrında yavrularını büyütüp yetkinleştirerek yeniden varoluşu sağlayan bir kutsal mekândır.

Zihinsel anlam kalıplarımızın gerek toplumsal ve gerekse kültürel kodlarından biri olan dağlar (demirdağ) ve mağara Bozkurt Destanı'nda yok olmak üzere olan Türk milletinin bu kutsal mekânda çoğalması, bir mağaradan, bir ocaktan kıtalara ulaşabilen engin bir birikimle vatanlarına dönerek devlet kurmaları anlatılmaktadır.

*Yürüyüşü var Türk'ün şehidi gazisiyle
Haşır neşir olacak âtisi mazisiyle
Eğer Türk'ü tebcile koşmazsa doğu, batı,
Yerlere serilecek gök denin mavi çatı
Türk'üz, dinin hamisi imanın timsaliyiz..
Ulu bayrağımızla güneşin emsaliyiz.
Biz Tanrı'ya baş eğen, Tanrı'ya âşıkınız;
Tanrı nurundan yere akseden ışıklarız.
Güneş ruhlarımızdan alır asil nurunu
Ölmez, dönmez, baş eğmez Bozkurtların torunu
Türk'üz, başımız gökte gölgemiz düşer aya;
Tanrı'nın kudretidir kanımızdaki maya
Bu kanın ateşinde eridi koca surlar.
(N. Y. Gençosmanoğlu).*

D.2. Köken Miti Kurt:

(Böri) Bozkurt'un millî hafızamızın oluşmasında şu önemli özellikleri vardır.

- Sessizliğin ve ataklığın sembolüdür.
- Askeri ilerleme sembolüdür.
- Askeri yaklaşma, baskı ve şaşırtma örneğidir.
- Cesaretin, soğukkanlılığın ve kurnazlığın örneğidir.
- Düşmanın zayıf yanını bilme örneğidir.
- Haberleşme örneğidir.
- Kılavuz, rehberdir.
- Sabrın, ihtiyacın, çok düşmanlığın sembolüdür.
- Savaşçılığın, cesaretin, bilginin ve aklın sembolüdür.
- Uzun ömürlü, görme ve işitme duygusu keskindir.
- Örnek aile yaşayışına sahip; dişisi öldüğünde erkeği yuvayı besleyebilen bir hayvandır.
- Evcil değildir, güçlü-çevik-atak-dışa dönük-geniş bir mekânda yaşamayı seven bir varlıktır.
- Engelleri yenmeyi, aşmayı, sağlayan bir rehberdir.
- Hakan'a ve orduya ihtiyat, ihtimam ve temkin dersi veren bir Hoca, bilgin ve akıllı bir varlıktır.
- Liderlik, boyun eğmeme, başı dik olma doğruluk, cesaret, mertlik gibi asıl özellikleri olan kurdun, astrolojik anlamı da dikkat çekicidir. Gökteki büyük ayı burcunun yedi kurttan oluştuğu düşünülür.

Tanrı'dan gelen kurt, koruyucu-yol gösterici-dost- kumandan kurt kavramlarını biraz açalım:

*Yine taşı, bulandı Ergenekon deresi
Sancağımın meskeni yüce dağlar neresi?
Otursun ulu HANLAR anavatan tahtına
Ki kara bulaşmasın ırkının ak bahtına
Ey! Bozkurt torunları, hey., hey! Bre kızanlar,
"Korkma sönmez" diyerek başladı borazanlar.
Sarıl hey!. Martinede çık Kafkasdağları'na.
Kızıl kuşlar tünemiş Türkistan bağlarına. (N. Y. Gençosmanoğlu).*

Tanrı'nın habercisi, elçisi, Tanrı tarafından gönderildiğine inanılan kılavuz (darda kalanların yardımına koşan bir Hızır) gibi algılanan Kurt uğurlu bir varlık

olarak değerlendirilir. Dişi kurt, Bozkurt donuna girmiş düşmandan ve kendisini ve yaralı Türk gencini korumuş bir Türk kızı, kadın kam olabilir (Esin1980).

Oğuz destanında Oğuz, Türklerin "*Büyük Kağanı*" olduğunda verdiği toy bitince, "*Alpler olsun savaşta Bozkurt gibi uluyan!*" (Ögel 1993: 120) derken kahramanları coşturmanın yanında, kurt gibi ses çıkarmanın kendilerine uğur getireceği düşüncesini göstermektedir. Dede Korkut'ta Salur Kazan Bey'in "*kurdun yüzü mübarektir*" (Gökyay 2007: 44) demesi kurdun ilahi bir varlık olmasını çağrıştırmaktadır. Buradan açık bir şekilde kurt yüzü, yani kurt görmenin uğurlu sayıldığı ortaya çıkmaktadır.

Bu çerçevede Türk kültür çevresinde "*kurt görmenin uğurlu sayılması*" aynı şekilde "*kurt görenin işinin rast gideceğine inanılması*" (Durmuş 2005: 59) destanî bilgileri desteklemek bakımından kayda değerdir. "*Kurdu öldürmenin suç sayılması*" ve "*kurt öldürülürse uğur kalmayacağına*" (Teoman 1952: 525) inanılması da kurdun uğurlu bir varlık olarak görülmesine işaret sayılmalıdır. Ocak başına asılan, çadır kapısının üstüne takılan ve ev kapısının üstünde asılı bulunan kurt başları da Türkler arasında kurdun uğurlu sayıldığını göstermektedir (Teoman 1952: 525). Böylece kültürel süreklilik içinde bu anlayış eski dönemlerden günümüze kadar ulaşmış bulunmaktadır.

Kurdun Ağzı Allah kelamı ile bağlanır ve ağzı bağlı kurt saldırmayı adeta haram kabul eder. Kurdun ağzı keza Allah adı ile açılır ve evcil hayvanlar yerlerine dönmelerine rağmen kurdun ağzını açmamak büyük günah sayılır (Kalafat,2008).

Bir zamanlar Türklerde kurdun bir kült oluşuna, Potanın bile şüphe etmiyor. Dede Korkut Kitabı'nda, "*Kurt yüzü mübarektir*" denilmesi, bu kültün etnik-kültürel örneklerinden biridir. "*Yüzü mübarek*" (nur yüzlü) deyimini, Dede Korkut Oğuznamelerinin Vatikan nüshasında da görülür. Burada bu deyim, boyların kahramanı olan Kazan Bey'in dilinden, ulu ata ve kurtarıcı olan Bozkurt için söylenir. Kazan Han, kendi kökünü de kurda bağlar.

Ancak tüm bu anlatılanlar, kurdun bir totem olduğu anlamına gelmez. Tam tersine bir totem olmadığını gösterir. D. Kloson, 1964'te yazdığı Türklerdeki kurtlar konulu araştırmasında, Türklerde kurdun totem olduğu fikrine şüpheyle bakmaktadır. Kurttan doğma üzerine kurulu kökenle ilgili efsanelerin doğru yorumlarına dayanan ve zengin etnografik verilerle beslenen daha sonraki araştırmalarda, Türk ve Moğol halklarında Totemizmin yeniden incelenmesinin önemine dikkat çekilmiş ve incelemeler, kurtla bağlı inanışların Totemizm özelliği taşımadığını ortaya çıkarmıştır.

Bozkurt mücerret bir mânâ ve ifade değildir. Türk tarihindeki yeri daha geniş ve daha derindir. Türk kültür ve medeniyetinin sembolü olduğu kadar Türk sosyo-politik bir mânâ da içerir. Türk idealinin, Türk dinamizminin temel kültlerinden biridir: "*Biz yanlış olarak Türkler'in Gök-Börü yani Gök-Kurt dedikleri kutsal kurda Bozkurt adını veregelmişiz. Aslında Gök ile Boz arasında büyük ayrılık vardır. Türkler'in*

Türk kültür çevresinde çeşitli özellikleriyle ortaya çıkan kurdun ondurucu, yani şifa dağıtıcı özelliği de bulunmaktadır.

kutsal kurtlarının rengi gök idi. Çünkü o, Tanrı tarafından gönderilmiş bir elçiden başka bir şey değildi. Tanrı kurt şekline girerek, Türkler'e görünüyor ve onlara başarı yolu açıyordu. Onun için de, kurdun rengi «gömgök» idi. Daha sonraları Türkler, gök rengini olgunluk, ergenlik ve tecrübenin bir sembolü olarak görmüşlerdir.” (Ögel 1971: 112).

Türk kültür çevresinde çeşitli özellikleriyle ortaya çıkan kurdun ondurucu, yani şifa dağıtıcı özelliği de bulunmaktadır. Destanî bilgilere göre türenilen, kılavuz, dost, koruyucu, uğurlu ve ulu varlık olan kurt manevi boyutuyla görünmektedir. Manevi olarak kendisine saygı duyulan kurdun

maddi boyutu ile başı ve bedeninin ön plana çıktığı görülmektedir. Şüphesiz kurt öldükten sonra kalan ruhsuz baş ve bedeni ona ait maddi unsurdur. Bu itibarla ona ait unsurlar somuttur. Bu maddi unsurları da manevi inançlarına temel oluşturmaktadır. Manevi olarak Türk kültür çevresinde önemli bir yeri olan kurdun maddi unsurları da önemli görülmüştür. Bu nedenle kurdun baş ve bedenine ait unsurlar Türk kültür çevresinde önemsenmiş ve bunlardan yararlanma yoluna gidilmiştir. Bu çerçevede kurdun çeşitli uzuvlarının birçok derde deva olduğu inancı yaygınlık kazanmıştır (Durmuş 2002: 74).

Çocuğu yaşamayan kadınlar, bir kurt derisinin ağzını keserler ve bunun içinden çocuğu üç defa geçirirler, kurdun ağzından geçen çocuk artık yaşar (Yalman 1930: 13). Çocuğu yaşamayanlar bir parça kurt bıyığını bir hamaylı içine koyup çocuğun boynuna asarsa artık çocuğu yaşar (Yalman 1930: 13). Kurt aşığı delinerek nazar için çocukların beşiğine asılır (Yalman 1930: 13). Nazar değmemesi için çocukların sağ omzuna kurt dişi dikilir (Teoman 1952: 525). Ebe kadınların çoğunda birer kurt kafası bulunur, ebeler kırk basan çocukları veyahut zayıf kalan yavruları hamamda kurt kafatasını hamamtası yaparak yıkarlar, bununla yıkanan çocukların hiçbir şeyi kalmaz (Yalman 1930: 14).

Yetişkin insanlar için de kurda ait unsurlar önem taşımaktadır. Fazla uyku uyuyanlar bir kurdun gözlerini ceplerinde taşırlarsa uykuları hafifleşir. (Yalman 1930: 13) Her yerde itibarlı olmak isteyen adam kurdun makatını cebinde bulundurmalıdır, buna malik olanları herkes sever. (Yalman 1930: 13) Korkan insanlara kurdun yüreği kebab ettirilip yedirilirse o adamın cesareti tekrar avdet ettiği gibi, korkak bir adam cesur olur (Yalman 1930: 14). Kurdun dişini cebinde taşıyan adam nazar görmez, uykuda sayıklamaz. Bozkurt'un gözü kurutulur ve toz edilerek sürme gibi göze çekilirse o göz çok görür ve ağrımaz (Yalman 1993: 133).

Bütün bu sayılanlara bakıldığında ölen bir kurdun bütün uzuvları kadınlar tarafından paylaşılmaktaydı. Böylece kurdun derisi, bıyığı, gözü, makatı, dişi, aşığ

kemiği, kafatası ve yüreği çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır. Bu kapsamda yaşamayan, kırk basan, nazar değen çocuklar ile toplum içinde itibar görmek isteyen, heybetli ve cesur olmak arzusunda olan insanlar için kurt bir şifa kaynağı olarak görülmekte ve buna inanılmaktadır. Bu inanç kaynağını kurdun mazide gördüğü saygı ve itibardan almış bulunmaktadır.

Kurdun izinin kutluluğu onun takibi ile güzele-iyiye-doğruya ulaşabileceği inancı (Kalafat 2008: 35) bugün dahi geçerlidir. Rüyada görülen kurt iyi ve güzelin simgesidir. Müjdeci olarak düşünülür.

Ey!. Bozkurt ecdadımın evlâdı Göktürk soyu!

Batıya bak. Kanınla al oldu Tuna boyu?

Doğuya don. Turan'da kemiklerin ağlıyor.

Şahlanan hislerini hangi kuvvet bağlıyor?

Türk kültür çevresinde destanî bilgilere göre kurt koruyucu özelliğiyle de ortaya çıkmaktadır. Özellikle türeyiş efsanelerinde kurt koruyucu olarak dikkati çekmektedir. Vusunlara ait efsanede otlak alana atılan çocuğa kurdun yanaşarak süt vermesi ve onu beslemesi (Durmuş 2002: 73) kurdun koruyucu vasfını ön plana çıkarmaktadır. Göktürk dönemi efsanelerinde de kurdun koruyuculuğu belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Göktürklerin düşmanları tarafından ayakları kesilmiş bir çocuğun kurt tarafından beslenilmesi, gençlik çağına kadar büyütülmesi (Ögel 1993: 20) kayda değer husustur. Burada bacakları kesilmiş ve hiçbir tarafa gidemeyecek bir çocuk söz konusudur. Dişi kurdun hem bacakları kesik hem de çocuk olan birisinin bakımını üstlenmiş olması, onun koruyuculuğunu açık bir şekilde göstermektedir. Bu koruyuculuk çocuk büyüyüp, yetişkin oluncaya kadar sürmüş görünmektedir (Durmuş 2002: 73).

Kurtların aile yapıları ve birbirlerine olan bağlılıkları yine Türklerdeki aile yapısı ile örtüşmektedir. Dişi kurt yavrularını büyüyene kadar sütle besler. Yavrular küçükken erkek kurt ise yuvanın önümde bekleyerek hem dişi kurdu hem de yavruları korur. Annenin ölümü hâlinde ise erkek kurt yavrularını terk etmeyerek yediklerini kusarak yavrularını besler. Toplu hâlde; aile olarak gezerler; bu topluluktan birinin başına bir felaket geldiği zaman diğer kurtların onu kurtarmak için ellerinden geleni yapmaları gibi özellikler aslında Türk aile ve toplum yapısının bir özeti niteliğindedir. Kaynaklarda Türkler kendi köklerini ifade etmek için güçlü bir hayvan olan "kurt" ifadesini kullanır. Türk mitolojik düşüncesinde, ulu ata, yol göstericisi ve dürüstlük işlevleriyle karşımıza çıkan, koruyucu, kült kahraman statüsündeki kurda "Gök Oğlu" denildiğini biliyoruz.

Türk mitoloji sisteminde, kült kahraman, ilk ata ve koruyucu ruh gibi işlevler yerine getiren "Bozkurt" un, başka birçok işlevleri de vardır. Bunlara, dağ

“Bozkurt, bizim kurtarıcımızdı. Eğer o, yol göstermeseydi, ne ben olurum ve ne siz...”

koruyuculuğu ve dolayısıyla vatan koruyuculuğu da dâhildir. Çünkü bir grup sistemlerde olduğu gibi, bu sistemde de ruhu (koruyucusu), aynı zamanda toprak ve vatan koruyucusu olarak düşünülmüştür. “Bozkurt” destanının -Ergenekon Efsanesi- izleri, Göktürklerden kalma, yadigâr olarak bilinen Bugut Abidesi üzerinde, “Bozkurt”tan süt emen, kolları kesik çocuk kabartmasında da yaşamaktadır. Eski Türkçe metni elde olmayan “Ergenekon”da,

“Bozkurt”un kurtarıcı motifi olan, “Borteciino”yu (Bozkurt), ilk Türk hakanı gibi sunarak, onun deformasyona uğramış şekliyle aksettirilmiştir. Bu yüzden de Türk kültürü araştırmacılarından birçoğu, haklı olarak, “Ergenekon”un, Moğol devri tarihçisi Reşideddin tarafından Moğollaştırılmış bir Göktürk Bozkurt destanı olduğunu yazarlar. “Altay dağları etrafında, Oğuz Türklerinin iskân etmesi hakkında, Türk halk efsanesi” adı altında kaydedilen, Azerbaycan mitolojik metnine göre, Türk’e kurtuluş yolunu gösteren “Bozkurt”, Nuh Peygamber’in oğludur. Burada Türk’ün, nesli çoğalırken söylediği, “Bozkurt, bizim kurtarıcımızdı. Eğer o, yol göstermeseydi, ne ben olurum ve ne siz... Onun içindir ki, Bozkurt’a her zaman inanmalısınız.” sözleri oldukça anlamlıdır. Göktürkler, kutsal yüzlü sandıklarından, kızıl başlı “Bozkurt”un resmini, gök bayrakları üzerine bile kazımışlardır.

Türk kültürel geleneğinde kutsal sayılan “Bozkurt”, savaş ruhu anlamı içerir. “Bozkurt” ile bağlı çok sayıda mitolojik inanışlar; Türk etnik-kültürel geleneğinde, onun, belâlardan kurtulan bir savaş ruhu, mutluluk getiren bir güç, sosyal düzenin koruyucusu gibi önemli yerler tuttuğunu gösterir. Çünkü “Bozkurt”, eski Türk savaş ideolojisinin de temelinde yer almıştır. Bu anlamda, “Bozkurt”u savaşın koruyucu sayan eski Türkler, savaştan önce bu koruyucu ruha taparlardı. Uygur alfabesiyle yazılmış olan, “Oğuz Kağan Destanı”na göre. Türk ulusunun savaş sembolü “Bozkurt” (Gök Bürü) olmuştur: “Bozkurt olsun bize uran.” Bu Türk mitolojik düşüncesinin kendinden doğan bir olaydır. “Bozkurt” ile ilgili yazılmış bu metinden anlaşıldığı üzere, kutsal yüzlü “Bozkurt”, Oğuz’un dünyayı fethetmesine, savaş hamisi olarak yardım edip, kılavuzluk yapmıştır. Ordunun önünde giderek onlara yol göstermiştir. Bozkurt, Kut Dağı efsanesinde de bir yol göstericidir. Genellikle, Türk soyunun kötü gününde ve soyu bir şeylerin tehdit ettiği zaman, soyun özgürlük ruhunun sembolü gibi “Bozkurt” ortaya çıkar, yol gösterir ve kılavuzluk yapar. Araştırmacılar, haklı olarak “Köroğlu” destanını da “Bozkurt” destanının bir versiyonu olarak değerlendirirler.

*Ey! Benim bahtım gibi, kara bahtlı olanlar,
Ey! Hayat goncaları açılmadan, solanlar.
Ey! Vatan kavgasının, kemikten siperleri,
Size haykırıyorum siz ey ülkü erleri!
Nerde o "sütunları" saran korkunç alevler?*

Sizin ruhunuzdaydı, ateş püsküren devler. (N. Y. GENÇOSMANOĞLU).

Kurt kendine has birçok özelliği olan bir hayvandır. O, Türk kültür çevresinde destanî kayıtlara göre dertleşilen, dert paylaşılan bir dost ya da arkadaşır. Bu arkadaşlık belki de kan kardeş olmuş iki kişinin arkadaşlığı gibidir. Bu itibarla uzun vadeli ve güvene dayalıdır. Bu bilgilerden anlaşıldığı üzere, kurdun bütün özellikleri Türkler tarafından bilinmekte, onunla dertleşilmekte ve herhangi bir yakın arkadaş gibi onun bilgisi ve yardımına ihtiyaç duyulmaktadır (Durmuş 2002: 72).

*Dinle! Dövölmekte... Çağrı kösleri,
Dinle! Yakındadır..., ayak sesleri,
Bozkurtların sıcak, hür nefesleri
Ufkunu doğudan sarsın da yine
Kalk! Doğrul yerinden! Yürü, geç öne!*

Atalarımızın kültürü "Bozkır" kültürü olarak ifade edilmektedir. Bozkır kültürünü Türklerin siyasi ve sosyal yapısı oluşturmaktadır. Bu kültür, göç ve fetihler esnasında orada terk edilip gelinmemiştir. Bozkurt, asırlardır yaşayan bir ülkünün, sembolüdür. Türk destanlarındaki, dolayısıyla Türk Milleti'nin inanışlarındaki rolü üç şekildedir: ata, rehber, kurtarıcıdır.

Bozkurt'tan türemiş olmak inancı Türklere uzun zaman boyunca büyük bir gurur, emniyet ve geleceğe güvenle bakma duygusu vermiştir. Bazı Türk destanlarında ana, bazı Türk destanlarında baba olarak görülen Bozkurt çok defa Türk neslinin yok olacağı zaman ortaya çıkmakta ve Türklerin neslinin devam etmesini sağlamaktadır. Böylece Türklerin soyunu kutsallaştırmaktadır. Türklerin millet hayatında büyük tesiri olacak hareketlere girişecekleri zamanlarda Bozkurt onlara yol göstermekte, rehberlik yapmaktadır. Ergenekon Destanı'nda ve Kut Dağı efsanesinde Bozkurt millî bir kılavuz rolünü oynamaktadır. Türk'ün zor duruma düştüğü zaman Bozkurt'un ortaya çıkarak onu kurtarması, evladı üzerine eğilen bir ananın veya babanın şefkat duygusunu hatırlatacak derecede derin bir mana da taşımaktadır. Sanki Bozkurt manevi bir âlemden Türk Milleti'nin akıp giden hayatını devamlı takip etmekte ve onların başının sıkıştığı, çaresiz kaldıkları zaman ortaya çıkarak yol göstermektedir. (Durmuş 2009).

Türk mitolojisinin en önemli sembolü olan kurtla ilgili olarak yapılan çalışmalarla "türeyişi sağlayan kurt ata, kurt ana, kurt kılığına giren kutsal ışık" (Ögel

1971: 40-52), “kurtarıcı kurt” (Sinor 1982: 224), “cedlerin yardım eden ruhu” (Özarlan 1997) gibi pek çok motif ortaya çıkarılmıştır. Bunlardan birisi ve belki de en önemlisi Türk hakanına veya benzeri bir şekilde topluma liderlik etme durumundaki bir ferde yol gösteren, rehberlik eden bir başka ifadeyle kılavuz bozkurt motifidir.

Kılavuz bozkurt motifinin yaygın olarak bilinen en eski örneğini Oğuz Kağan Destanı'nın Uygur varyantında (Bang1936) görmekteyiz. Oğuz Kağan'ın dört bir yana yaptığı seferler ile düşmanlarına boyun eğdirmesi ve pek çok boyun meydana geliş ve adlandırılış sürecinin anlatıldığı destanda kılavuzluk yapmakta olan bozkurt aynı zamanda Oğuz Kağan'a öğütler de (Reichl 1992: 35) vermektedir. Destanda beş kez işaret edilen kılavuz bozkurt motifinin tuttuğu yer az gibi görünmesine karşın aşağıda ele alacağımız veçhile görüleceği üzere, kaynağı, mahiyeti, yapısı ve bunlara dayalı işlevleri nedeniyle gerçekte destanın kahramanı olan Oğuz Kağan'ın destani kişiliğinin oluşumunda temel unsur konumundadır. (Çobanoğlu 1997 : 166). “Mavi Gök” ve “Kara Yer” Eski Türk İnanç Sistemi ve dünya tasarımı (=representantion) fizik ve metafizik özellikler gösteren iki önemli yapı unsurudur. (Divitçioğlu 1987).

Gökten gelen kutsal ve yaratıcı mavi ışığın bir yerde (ağaç, kadın, kurt...) döllenmeye neden olması (Ögel 1971) mavi ışığın yol gösterici, kurtarıcı “kurt”a dönüşmesi önemli figürlerdir. Kurtulmak, kurtuluş, kurtarıcı kavramların “kurt”la ilgisi açıktır. (Kurt-ulus...). Kurt orduların önünde yürüyen kumandandır. Totem devrinde yaşayan Türkler'in Ongun'u bozkurt, destanlarda Türk'ün hayat ve savaş gücünü temsil eder. Bozkurt, destanlarda Tanrı kurt, anne kurt, altın bayrak başlığı ve muhtemelen ordular önünde yürüyen kurt adlı kumandandır; Türkiye Türklüğünde orduyu temsil eden Mehmetçik sembolünün eski Türkler tarafından kullanılan bir benzeridir. Kurt'un ana-ata niteliğini de göz ardı edemeyeceğiz.

Bazı Türk destanlarında ana, bazı Türk destanlarında baba olarak görülen Bozkurt çok defa Türk neslinin yok olacağı zaman ortaya çıkmakta ve Türklerin neslinin devam etmesini sağlamaktadır. Böylece Türklerin soyunu kutsallaştırmaktadır. Türklerin millet hayatında büyük tesiri olacak hareketlere girişecekleri zamanlarda Bozkurt onlara yol göstermekte, rehberlik yapmaktadır. Ergenekon Destanında ve Kut Dağı efsanesinde Bozkurt millî bir kılavuz rolünü oynamaktadır. Türkün zor duruma düştüğü zaman Bozkurtun ortaya çıkarak onu kurtarması, evladı üzerine eğilen bir ananın veya babanın şefkat duygusunu hatırlatacak derecede derin bir mana da taşımaktadır. Sanki Bozkurt manevi bir âlemde Türk Milletinin akıp giden hayatını devamlı takip etmekte ve onların başının sıkıştığı, çaresiz kaldıkları zaman ortaya çıkarak yol göstermektedir. Türk tarihinde pek çok kahraman, Bozkurt simgesi ile temsil edilmiştir. Aşına sözcüğünün hem Bozkurt anlamına gelmesi, hem de Hun ve Göktürk hükümdar sülalesinin adı olması rastlantı değildir. Bozkurt'un Türk destanlarındaki fonksiyonu tamamen semboliktir. Milletin büyüme, yayılma ve güçlenmesi için takip edilmesi gereken yolların işaretini destan maddî unsurlarla ifade etmektedir. Bozkurtta sembolize edilen fikir Türk birliğini sağlayan, Türklerin

büyüyüp gelişmesini temin eden bir fikirdir. Türkler bu fikre inanıp riayet ettikçe hâkimiyetlerini ve üstünlüklerini korumakta, bu fikirden ayrıldıkları zaman felakete uğramaktadırlar. Onları felaketlerden kurtaran da yine Bozkurt olmaktadır. İşte burada Bozkurt, bir ülkünün, yani sosyal bir hayat nizamının yansımından başka bir şey değildir. Kısacası, Bozkurt asırlardır var olan bir ülkünün sembolüdür.

Kurdun Türk askerleri ve askeri seferlerindeki önemi yalnız destanî bilgilerle sınırlı kalmamaktadır. Destanlardaki bilgileri yazılı kaynaklardaki bilgiler de desteklemektedir. Göktürk yazıtlarında “*Tanrı kuvvet verdiği için babam*

Göktürk yazıtlarında “Tanrı kuvvet verdiği için babam kağanın askeri kurt gibi imiş, düşmanı koyun gibi imiş” denilmektedir.

kağanın askeri kurt gibi imiş, düşmanı koyun gibi imiş” denilmektedir (Köl Tigin Yazıtı, Doğu,12). Burada Türk askerleri kurda benzetilmektedir. Türkler’in kendi askerlerini kurt gibi görmelerinin yanında “*turan taktiği*” ve “*kurt oyunu*” adı verilen savaş taktikleri bulunmaktadır. (Kafesoğlu 1989 : 274). Böyle bir taktiğin uygulanması kurdu iyi tanımaları ve yol gösterici olarak bilmelerinin bir sonucu olmalıdır.

Kurt Türk kültür çevresinde çeşitli Türk devletlerinde ad ya da unvan olarak da görülmektedir. Bu isim tek başına kullanılabildiği gibi başka isimlerle birlikte de kullanılmıştır. Karahanlılar, Çağataylılar, Büyük Selçuklular ve Türkiye Selçuklularında bu isim yaygın olarak devlet yöneticilerinde, özellikle tiginlerde görülmektedir. Bu isim yalnız böri şeklinde yer aldığı gibi, Ak Böri, Al Böri, Böri Bars, Böri Tigin, Çocuk Böri Şenun, Gök Böri Kökey, İl Böri, Kök Böri vb. şekillerde de isim olarak geçmektedir (Sümer 1999: 771-878). Kurt adı yalnız bir kişiye verildiği gibi seçkin askeri birliklere de verilmiştir. Göktürk kağanlarının bahadırlarından seçilmiş muhafız birliğine böri adı verildiği bilinmektedir. (Koca 2003: 88). Bu ismin yaygın olarak kullanımı kurdun Türk Kültür çevresinde kılavuz olarak görüldüğünü göstermektedir (Durmuş 2009: 71).

E. Destan-Sanat İlişkisi

G. Jung’a göre mitler-destanlar, öyküleştirilmiş “*temel varoluş örnekleri*” yani, evrensel geçerliliğe sahip yaşam kalıplarıdır ve her insan için anlamlı mesajlar taşırlar. (Jung 1971). Denebilir ki bütün dünya mitolojileri içinde Yunan mitolojisi imge ve simgeler açısından kendisine en çok başvuru olan mitoloji olmuştur. Bugün hemen hemen bütün medenî dünyada onun imge ve simgeleri kullanılmaktadır. Şüphesiz bunun birçok sebepleri vardır ve bu mesele direkt olarak konumuzla ilgili değildir, ancak mit ve sanat konusu ele alındığında kısmen de bu konuya değinilmelidir. (Tökel 2000 : 47). Araştırmacılar Yunan mitolojisinin bu kadar yaygın ve meşhur

olmasını, bu mitolojinin yüzyıllar boyunca sanat eserlerine kaynaklık etmesine ve bu mitolojinin aynı zamanda bir inanç sistemi oluşturmasına bağlamaktadırlar. *"Her ulusun efsâneleri vardır. Ama mitoloji deyince daha çok Yunan efsâneleri geliyor akla. Nedeni, bu efsânelerin aynı zamanda inanç sistemi oluşturmaları, ozanların, sanatçıların ve düşünce adamlarının bunlara sürekli katkıda bulunmalarıdır."* (Bayladı 1995: 11). Bu görüş aynı zamanda mitolojilerin yaşayabilmesi için onların sanatçılar tarafından kullanılması gerektiği gerçeğini de ortaya koymaktadır. Türk mitolojisinin etkin bir şekilde yaşayamamasını Behçet Necatigil bu sebebe bağlar: *"Tarih kitaplarında uzak hatıralar hâlinde kalmış eski Türk mitoslarının tarih boyunca sanat eserlerinde zaman zaman dirilemeyip varlıklarını belli edememiş ve ölü ata yadigârları olarak bir yerde donup kalmış bulunmaları, Türk destan ve mitolojisinin bahtsızlığı olmuştur."* (Necatigil 1988: 9).

Bütün araştırmacılar Yunan ve Lâtin mitolojisinin dünya edebiyatına etkileri ürerinde önemle durmuşlardır, *"Antik Yunan ve antik Roma mitolojisinin ve sanatsal edebiyatının başta Avrupa halkları olmak üzere birçok halkın dili ve edebiyatı üzerinde olağanüstü büyük etkisi vardı."* (Pospelov 1995 : 15). Promete, Oidipus, Sisifos, Dionysos, Herkül, Eros, Afrodit, Venüs, Narkissos vb. figürler neredeyse bütün dünya edebiyatının ortaklaşa kullandığı figürler hâline gelmiştir. Hatta kimi yazarlar, artık kullanıla kullanıla aşına kelimeler hâline gelmiş bu ve benzeri figürlerin simgesel anlamlarını bile vermektedirler: *«...Prometheus ya da Başkaldırı, Orfeus ya da Edebî İnşâ, Sisifos ya da Saçmalık, Oidipus ya da, meşhur kompleksi...(Rousseau 1994: 156). "Taşadıkları sezgi gücü, yer yer insan yaradılışındaki zaaf ve tutkuları, çağlar üstü bir kesinliğe, çok yönlü bir kullanış imkânına bağlanmış olmalarıyla mitoslar, bugün de sanatın yararlandığı bir ilham ve kültür kaynağıdır."* (Necatigil 1988: 7) Bir sanatkar için hazır birer ilham hazinesi olan mitler, her zaman bu cihetiyle de cazibesini korumuştur. Mehmet Kaplan da bu anlamda mitleri ve sembolleri insanlığın ebedî şiir hazinesi olarak niteler (Kaplan 1990: 136).

Çağdaş insanın köke ve kökene ilgisinin artmasını göz önüne alırsak Türk kültür ekolojisinin temellerini bu çalışmalarla rahatlıkla atabiliriz. Küresel düşüncenin siyasi ve kültürel ayağı iyice incelenirse görülecektir ki, *"kültür mozaiği"* veya *"evrensel kültür"* başlığı altında Greko-latin mitolojisinin evrensel olduğuna ve bu kültürün tüm insanlığın ortak değeri hükmünü ifade ettiğine ilişkin (ABD ve AB'nin bu düşünceye hizmet için çevirdikleri filmler ve kitaplar göz önüne alınırsa...) çalışmaları hız kazanmıştır.

Arketiplerin görevi, geçmiş ile bugünü ve bugün ile de geleceği buluşturmak ve insan psikolojisine yön vermektir. Kolektif bilinçdışına ait değerleri çağın ihtiyacına göre yorumlayan amacı, eski Türk düşünce dünyası ile insanlığa ait evrensel değerler arasındaki ilişkiyi ortaya çıkartmaktır. Bu sayede Türk dünyası, varlığını koruyabilmek için kendi bünyesini tanıyacak ve kendi bünyesine uygun yeni bir medeniyet sentezi oluşturabilecektir. Kanaatimce, geçmişinden ve farkına vardığı genetik kodlarıyla gelen özelliklerinden yola çıkan yeni, bilinçli ve dinamik Türk gençliği, bu medeniyet sentezini gerçekleştirmek güçte olacaktır.

Sanat bir yeniden inşa, bir terkip anlamına yaratma faaliyeti olduğuna göre şüphesiz sanatçı, aynıyle kullanan değil, var olan malzemeyi yepyeni bir formla arz eden, onu işleyerek değişimlere uğratan kişidir. Sanatçının kullandığı malzemedeki bu tasarruf ve değiştirme eylemine objektivation denir.

Mit-destanların sahip olduğu çok katlı, derin anlamsal yapı, eserin sanatsal derinliğini ve gizemini oluşturmada çok işlevli bir fonksiyon üstlenecektir. Ne yazık ki; “*Eski Türk Düşüncesi*”nin kaynakları henüz bir bütün hâlinde incelenmediği için, dünya edebiyatı bir yana bizim fikir hayatımıza dahi aksetmiş değildir. Oysa Türk tarihi, ecdada bağlı anıların kutsal bir emanet gibi korunduğu birçok bilgiyle doludur. Tarihimizin bilinçaltına, arketiplerine, bozkırın ruhuna yapılacak bir yolculuk, bize bu manada büyük katkı sağlayacak birçok malzemeyle doludur. Türk tarihinin bilinen, bilinmeyen kahramanlarının hikâyeleri usta kalemlerde işlendiğinde, ortaya çıkacak rol-modellerle her alanda lider ruhlu gençler yetişecektir. Bilge Kağan, Kül Tigin, Tonyukuk... ortaya koydukları siyasi-askeri ölçüler, erdemlerle yüklü liderlikleriyle, adalet-liyakat-secaatleri ve bilge- ata ruhlarıyla Türk’ün asalet ve vakar yüklü davranış tarzlarıyla bize çok değerli bilgiler sunmaktadır.

Tarih bilinci; Türk kültürünün kaynaklarını iyi analiz ederek onların omurga kavramlarını romanda, şiirde, resimde, müzikte, sinemada, tiyatrodada, edebiyatta, bilimde ve felsefede yeniden üretebilmek, büyük Türk Destan’ını mit tabanına oturtturarak, eski Türk ruhunu bu eserlere yansıtarak, Türk’ün ontolojik karakter kod sistemini yansıtan bir tür semiyotik tablo yaratabiliriz. Kültürel hayatı anlama ve anlamlandırmada bu önemli bir meseledir. Ayrıca, böyle bir anlayışla toplum ve devlet hayatının da sürekliliği sağlanır ve bunlarla hayata düzen verilir. Kültür hayatımızın şifreleri buralarda gizlidir.

Millî destanın doğuşu, halkın muhayyilesi + büyük sanatkârın iradesinin birleşmesiyle ortaya çıkacaktır. Sanat düşüncesinin çekirdeğine Türk’ün temel simgelerini yerleştirip, sanatçının gücünü devreye sokarak, mevcut hikâyelerden bir büyük ve kuvvetli destan ortaya koyabiliriz. Mito-poetik metotla, Türk mit ve destanlarını sanatın her dalında figüratif öğeler kullanılarak, çözümlemeler yapılarak, metinler yeniden okunarak, yepyeni bir formla inşa etmek millî destanın doğuşuna da yardımcı olacaktır. Şüphesiz amaç taklit veya bir iz düşünüm yaratmak değil, yeniden inşa etmektir.

Türk tarihinin bilinen, bilinmeyen kahramanlarının hikâyeleri usta kalemlerde işlendiğinde, ortaya çıkacak rol-modellerle her alanda lider ruhlu gençler yetişecektir.

**Bir ülke sahip
olduğu millî
kahramanlarıyla
itibar kazanır.**

Sonuç

Türk kültür hafızasında, zihnî yapısında, toplumsal kimliğin inşasında yüceltilen değerlere önem vermenin gerekliliği tartışılmaz. Destanlara sinmiş millî ruhu, şerefli bir mücadelenin toplumun yaşama ve yaşatma kabiliyet ve şuurunu ne yazık ki uzun bir süreçte ihmal ettiğimiz açıktır. Tarihin

öznesi olmak için, ruhlarımızı kanatlandıracak ufuk turlarına ihtiyaç vardır. Son yıllarda giderek artan sosyal hafızamızın temel değerlerine yapılan saldırılar, küresel asimilasyona, toplumsal bellek yitimine sebep olmuştur.

Fikir hayatımızdaki her kırılma, bize ait değerlerin zayıflamasıyla sonuçlanmıştır. Benliğini yitirmiş bir toplumu yeniden kendisi olma çağrısı hüviyeti taşıyan bu çalışma, ham bilgiyi yeniden yorumlama-dönüştürme-üretme konusunda kararlı bir bilincin eseridir.

Millî ruhun koordinatlarını bireylerin hafızalarına kaydetmek yoluyla yaşamlarına mânâ katmak önemli amaçlarımızdandır. Kültürümüzün gerçek ruhunu, cesaretini, hür ve bağımsız karakterini, özgürlük aşkını, şimdikiyi yaşayan bireye aktarırken, onu kendi öz kimliğinin tutunma noktalarına çağırıyoruz. Genelde bütün Türk milleti, özelde gençlerimize en yüce erdem olan millî kahraman olmanın hazzını hatırlatmaya çalışıyoruz.

Bir ülke sahip olduğu millî kahramanlarıyla itibar kazanır. “Gelecek yüzyıllara kumanda edecek olan” bu kahramanlar, millet hayatına yön veren tavırlarıyla, ruh derinlikleriyle millî edebiyatımızın ana eserlerine yönelince, umut ediyoruz ki, bu kaynakları çağla beraber yeniden üreterek güçlü bir Türkiye inşa edeceklerdir.

Örs ve çelik arasında, ateşte dövülerek insanî-etik ve estetik değerler üreten “Atalar Kültü” Türk’ün fiziksel gücü ve ruh metanetinin iradi temelini gösteren bir sembol olarak önemli çağrışımlara yol açmaktadır. Bu itibarla, 9 Mart ritüel olarak bu şuurla mutlaka kutlanmalıdır. Dirilişin anlamlı mesajlarını içeren oyunlar-şairler-marşlarla Ergenekon’dan çıkış temsil edilmelidir.

*Sağnaklar kamçılarken kavruk yüzlerimizi,
Altay kayalarına vurduk dizlerimizi,
Sesimize ses verdi, Mehmetçikler Kore’den,
Boz aygırlı cilasun çıktı kara dereden.
Çekti altın yayını, el attı sadağına.
Bozkurt başlı tuğunu dikti Tanrıdağı’na..
Dedi ey Türk ulusu! Uyan. Uyan ben geldim,
Çöz kara çevreleri “yaslı gittim şen geldim»
Bu gür sestem, bulutlar dağıldı duman oldu.
Türklüğün uyanışı, Tanrı’m. Ne yaman oldu!*

KÜR ŞAD ilerleyerek çıktı tümsek bir yere,
 El atıp kılıcına, söz söyledi erlere.
 Dedi ki "Milletime vuran eller kurusun"
 Tanrı Türkü korusun. Tanrı Türkü Korusun
 Atalar, atsız erler buşkulanmıştı bundan,
 İkinci defa çıktı Türkler Ergenekon'dan
 Şehit nefeslerinden nur oldu Tanrıdağı
 On üç asırdan sonra açıyoruz Bayrağı.
 Dinsin artık acılar, gözyaşları kurusun.
 Tanrı Türkü Korusun...
 Tanrı Türkü Korusun!

Kaynaklar

- Argunşah, M. (1984), Ömer Seyfettin' de Ergenekon Destanı, İst.
 Argunşah, H. (2000), Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Şiirleri, Mensür Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar. İst.
 Aydemir Süreyya, Şevket. (1933), Ergenekon Efsânesi. Kadro Aylık Fikir Mecmüası. Sayı 13
 Ayverdi, S. (2003), Millî Kültür Meseleleri ve Maarif Dâvâmız. İst.
 Bang- RR. Arat. (1936), Oğuz Kağan Destanı, İst.
 Bayladı, D. (1995) Mitoloji (Tanrıların Öyküsü) İst.
 Çobanoğlu, Ö. (1997), Kılavuz Bozkurt Motifinin Tarihsel Bağlarda ve Günümüz Alevi- Bektaşî Tarikatlarındaki Yapısal İşlevsel Sürekliliği Üzerine Tespitleri Kadri Erdoğan Hacı Bektaş Veli Armağanı. Gazi Üni. Türk Kültürü ve HBV Araş. Mrk. Yay. S. 165- 173-
 Divitçioğlu, S. (1987), Kök Türkler. İst.
 DURMUŞ, İ. (2009), Destan, Efsane ve Rivayetlere Göre Türk Kültür Çevresinde Kurt. Dede Korkut ve Geçmişten Geleceğe Türk Destanları. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı.
 EBÛLGAZÎ Bahadır Han. Türk şeceresi (Şeceresi- i Türk), hzl.- Rıza Nur, İst. 1343/ 1925
 ELİADE, M. (1992), İmgeler Simgeler, çev. Mehmet Ali Kılıçbay. Ank.
 ELİADE, M. (1994), Ebedi Dönüş Mitosu. (çev. Ü. Altuğ) Ank.
 ELİADE, M. (2003), Dinler Tarihine Giriş. Ank.
 ESİN, E. (1980), " Böri" Birinci Uluslararası Millî Türkoloji Kongresi, İst.
 FİLİZOK, R. (1984), Ömer Seyfettin' in Eserlerinde Halk Edebiyatı Tesirleri. İst.
 GÖKDAĞ, B.A.-Kemal Üçüncü (2007). Başlangıçtan Günümüze Türk Destanları. Ank.
 GÖKYAY, O.Ş. (2007), Dedem Korkut Kitabı, İst.
 GÖMEÇ, S. (2009), Kök Türk
 GUNEON, R. (2001), Yatay ve Dikey Boyutların Sembolizmi. (çev.: Fevzi Topaçoğlu). İst.
 GÜROL, E. (1993) "Arketip" Türk Dili, S: 500, s. 197- 201
 HOCAOĞLU, D. (2006), Burası Bizim İçin Ya İkinci Ergenekon' dur Ya İkinci Endülüsü, Türk Yurdu, Sayı 232 (593), Aralık 2006
 İNAN, A. (1963), Millî Tarihimizin ve Destanlarımızın Kaderi, Türk Kültürü, T.K. A. E. Ank. Nu. 9
 İNAN, A. (1987), Makaleler ve İncelemeler, 2bs. Ank.
 İNAN, A. (1995), Tarihte ve Bugün Şamanizim. Ank.
 KAFESOĞLU, İ. (1966), Reşit R. Arat İçin. Ank.
 KAFESOĞLU, İ. (1989), Türk Millî Kültürü. İst.
 KALAFAT, Y. (2008), Türk Halk Tefekküründe Kurt. Ank.
 KAPLAN, M. (1990), Cumhuriyet Devri Türk Şiiri. Ank.
 KOCA, S. (2003), Türkiye Selçukluları Tarihi. Ank.
 MERİÇ, C. (1994), Bir Dünyanın Eşiğinde. İst.
 NECATİGİL, B. (1988), 100 Soruda Mitologya. İst.
 ÖGEL, B. (1971), Türk Mitolojisi I. c. Ank.
 ÖGEL, B. (1995), Türk Mitolojisi II. c. Ank.
 ÖGEL, B. (2001), Türk Kültürünün Gelişme Çağları.

- ÖZCAN, T. (2012), Arketipsel Eleştiri ve Edebiyat. Bizim Külliye, Sayı:51, 30-33.
- ÖZDEMİR, F. (2008), Kızılelma'yı Arayan Üç Yazar: Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Ragıp Şevki Yeşim. Turkish Studies. Volume 3/5.
- PALA, İ. (2008), Dört Güzeller/Toprak, Su, Hava, Ateş. İst.
- PEKİN, N. (1985), Destan Kültürü. Türk Edebiyatı Dergisi. Destan Özel Sayısı. s.26-29
- POSPELOV, G (1995), Edebiyat Bilimi (çev. Yılmaz Onay). İst.
- SAYDAM, B. (2010), Deli Dumrul Bilinci. İst.
- ŞENOCAK, E. (2013), Göç ve Ergenekon Destanlarında Mitostan Ütopyaya Yolculuk. Bilig. Kış 2013 Sayı 8/1.
- TEOMAN, Z. "Bozkurt Efsanesinin Anadolu'daki İzleri. TFA, 33, (1952) 525.
- TOGAN, Z. V. (1931), Türk Destanının Tasnifi, Atsız Mecmua, Yıl: 1, Sayı: 3, 15 Temmuz.
- TÖKEL, D.A. (2000), Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar. Ank.
- ÜLKEN, H. Z. (1948), Türk Destanına Doğru. Hareket. Fikir – Ahlâk – Sanat Derg. Şubat 1948, Yıl: 2, Sayı 12.
- VALSAN, M. (1995), İslam Maneviyatı ve Batı. (çev. Işık Ergüden). İst.
- YALMAN, A. R. (1930), "Anadolu'da Bozkurt", HBH, 12, s. 12-14
- YALMAN, A. R. (1993), Cenupta Türkmen Oymakları II, İst.
- YILDIRIM, D. (1998), "Ergenekon Destanı" Türkler, Vol. 3, Yeni Türkiye. Ank.
- Ziya Gökalp, Ziya Gökalp Külliyyatı I: Şiirler ve Halk Masalları, hzl. Fevziye Abdullah Tansel, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1989, s. xlii, 78-83.
- www.gizlenentarihimiz.blogspot.com, 07.01.2014.
- www.biz-tarihciyiz.blogspot.com, 07.01.2014.